

27 maart 2008

7A

Tuin&Landschap

Spelen

Spelen is hot

Spelen staat meer in de – positieve – belangstelling dan lange tijd het geval is geweest. Voor ieder die iets wil met spelen, is de tijd nu rijp. Verschillende ontwikkelingen dragen hieraan bij. Zo schrijven deskundigen vandalisme toe aan het te weinig op straat spelen door jongeren, schreeuwen (para)medici moord en brand over de almaar dikker wordende jeugd en dringt het besef door dat – vooral groene – speelplekken een sociale functie hebben in de wijken. Redenen voor Tuin&Landschap om een themanummer aan het onderwerp ‘spelen’ te wijden.

Het Warenwetbesluit Attractie- en speeltoestellen, het WAS, is nu ruim tien jaar van kracht. Bij de introductie van de wet waren betrokkenen in rep en roer. Er bleven nog veel vragen onbeantwoord en de eisen leken overdreven streng. Beheerders zagen zich al complete speelplekken opdoeken. Uiteindelijk hebben de beheerders

maar ook inspectiebureaus en de Voedsel en Waren Autoriteit (VWA), leren leven en werken met het besluit.

Gemeenten gaan heel verschillend om met hun speeltoestellen en -plekken. De een heeft veel inspraak, de ander weinig; de een kiest voor informele speelplekken, de ander voor formele; er zijn leeftijdgebonden plekken, en plekken voor iedereen. In dit nummer leggen verschillende gemeenten uit hoe zij hun speelbeleid hebben opgezet of hun plekken hebben ingericht. Vermeldenswaard is de aanpak van Lelystad. Niet omdat hun methode de enig juiste is, maar wel omdat deze gemeente in de grote controle van de VWA vorig jaar 100% veilig scoorde. Ook ontwerpers komen in dit nummer aan bod. Zij geven, al dan niet aan de hand van

een eigen ontwerp, hun visie op de inrichting van speelplekken.

Vlak voor de deadline van dit themanummer werden de uitkomsten van een onderzoek van Jantje Beton bekend. Wat blijkt? Ouders vinden het zeer belangrijk dat hun kinderen buitenspelen. Nog een reden voor gemeenten om aandacht te hebben voor dit onderwerp.

Heel veel spelen dus, met zakelijke verhalen, interviews en praktijkvoorbeelden. Mocht u meer willen weten, sla dan de servicepagina's achter in dit nummer op. Hier zijn alle gegevens opgenomen van organisaties, bedrijven en naslagwerken die in de artikelen aan bod komen. Ook de website van Tuin&Landschap, www.tuinenlandschap.nl, linkt u desgewenst door naar andere interessante sites op speelgebied.

Colofon

Wendy Bakker
Hoofdredacteur
(071) 565 96 55
wbakker@hortipoint.nl

Paula Klap
Vakredacteur
(071) 565 96 54
pklap@hortipoint.nl

Miranda Vrolijk
Vakredacteur
(071) 565 96 56
mvrolijk@hortipoint.nl

Jacqueline van Wetten
Redacteur
(071) 565 96 53
jvanwetten@hortipoint.nl

Angélique Bosman
Bureauredacteur
(071) 565 96 51
abosman@hortipoint.nl

Bas Molenberg
Webredacteur
(071) 565 96 57
bmolenberg@hortipoint.nl

Gerrie van Adrichem
Vormgever
(071) 565 96 47
gvanadrichem@hortipoint.nl

Ferry Noordam
Fotograaf
(071) 565 96 74
fnoordam@hortipoint.nl

Rens Kromhout
Fotograaf
(071) 565 96 74
rkromhout@hortipoint.nl

Gerdien de Nooy
Fotograaf
(071) 565 96 74
gdenooy@hortipoint.nl

Tuin&Landschap THEMA is een bijlage bij Tuin&Landschap, tweewekelijkse uitgave van de Stichting Vakinformatie Siergewassen en Reed Business. ISSNnummer 01655350

Schipholweg 1
Postbus 9324, 2300 PH Leiden
I www.tuinenlandschap.nl
Secretariaat (geen abonnementen): Linda Laman en Alice Hoogenboom
T (071) 565 96 78
E tuinenlandschap@hortipoint.nl

Abonnementen
Aanvraag, wijziging en opzegging van of informatie over abonnementen bij Reed Business t.a.v. Klantenservice Postbus 4, 7000 BA Doetinchem T (0314) 35 85 58 (op werkdagen tussen 8.30 en 17.00 uur) F (0314) 35 81 61 E klantenservice@reedbusiness.nl I www.tuinenlandschap.nl

Abonnementprijs per jaar €189,95 (incl. 6% BTW). Studenten en scholieren €133,00 (30% korting). Los nummer en abonnement in het buitenland krijgen een toeslag voor extra portokosten.

Abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan, lopen automatisch door, tenzij uiterlijk 30 dagen voor de vervaldatum is

opgezegd bij de klantenservice. Uw gegevens kunnen worden gebruikt voor het toezenden van informatie en/of speciale aanbiedingen door Reed Business en speciaal geselecteerde bedrijven. Indien u hiertegen bezwaar heeft, stuurt u een briefje naar Reed Business t.a.v. Adresregistratie, Postbus 808, 7000 AV Doetinchem.

Voor inhoudelijke vragen en opmerkingen en voor vragen aan externe auteurs kunt u contact opnemen met de redactie.

Exploitatie
Reed Business
Postbus 16500
2500 BM Den Haag
T (070) 441 56 90
Uitgever: Eddy Reuling a.i.

Commercieel manager
Bert Bakker, T (070) 441 50 62

Advertenties
F (070) 441 56 96
Jona Spies (senior accountmanager), T 06 537 373 06
Jaap Verschoor (accountmanager), T 06 107 769 89
Les Weijnenborg (verkoop) T (070) 441 56 65

Marketing manager abonnementen
Jaap Smit, T (070) 441 56 48
Druk: Senefelder
Misset BV, Doetinchem.

© Reed Business, 2008
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoerd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever. Algemene voorwaarden: op alle aanbiedingen, offertes en overeenkomsten van Reed Business zijn van toepassing de voorwaarden, welke zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam. Uitgever en auteurs verklaren dat dit blad op zorgvuldige wijze en naar beste weten is samengesteld, evenwel kunnen uitgever en auteurs op geen enkele wijze instaan voor de juistheid of volledigheid van de informatie. Uitgever en auteurs aanvaarden dan ook geen enkele aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die het gevolg is van handelingen en/of beslissingen die gebaseerd zijn op bedoelde informatie. Lezers wordt met nadruk aangeraden deze informatie niet geïsoleerd te gebruiken, maar af te gaan op hun professionele kennis en ervaring en de te gebruiken informatie te controleren.

Nederlandse uitgeverij
Uitgeversverbond
Groep vaktijdschriften

Inhoud

4
Argument om niet
buiten te spelen
vaak drogreden

8
Over normen en wetten

10
VWA verschuift aandacht
van toestel naar
beheerder

14
Visie op speelbeleid
maakt einde aan
wipkipterreur

16
'De gemeente...'
drie stellingen over
buitenspelen

18
Hoeveel inspraak
mogen bewoners
hebben?

22
Groen maakt spelen leuk

24
Liever een paar
grote speelplekken
dan veel kleine

28
Schoolplein
ook open voor
buurtkinderen

30
Voor iedereen, van
0 tot 99, moet er wat
te beleven zijn

34
Hoe viezer de kleren,
hoe beter gespeeld

37
Elke wijk zijn eigen
formele speelplaats

40
Iedereen het veld op

42
Interessante organisaties,
publicaties en websites

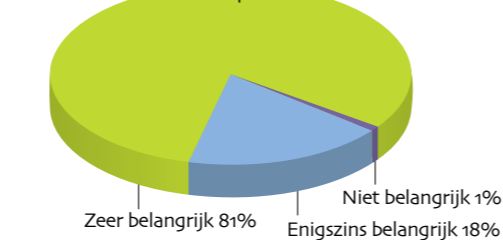
Argument om niet buiten te spelen vaak drogredenen

Deskundigen met verschillende achtergronden zijn het al lang met elkaar eens: kinderen moeten meer buitenspelen. Ouders sluiten zich van harte bij de deskundigen aan. En toch geven we kinderen onvoldoende ruimte, vaak om drogredenen.

Tekst Paula Klap / Beeld Rens Kromhout

1 In hoeverre vinden ouders het belangrijk dat hun kind buiten kan spelen?

Hierbij geldt: hoe hoger de opleiding, hoe belangrijker

Vrijwel alle ouders van kinderen van vier tot en met veertien jaar vinden het belangrijk dat hun kinderen buitenspelen (figuur 1). Redenen die zij hiervoor geven zijn de sociale, emotionele en lichamelijke ontwikkeling van hun kind. Dit blijkt uit een onlangs gehouden onderzoek dat in opdracht van Jantje Beton door TNS NIPO is uitgevoerd. Jantje Beton vindt de mening van ouders belangrijk omdat zij het zijn die bepalen of hun kind buitenspeelt of niet.

Ondanks het besef van het belang van buitenspelen, vinden veel ouders dat hun kind dit te weinig doet, van de ouders van kinderen die veel binnenspelen zelfs 70%. De oorzaak van het gebrek aan buitenactiviteit ligt voor een deel in de omgeving maar tv en pc zijn de grootste spelbrekers (figuur 2).

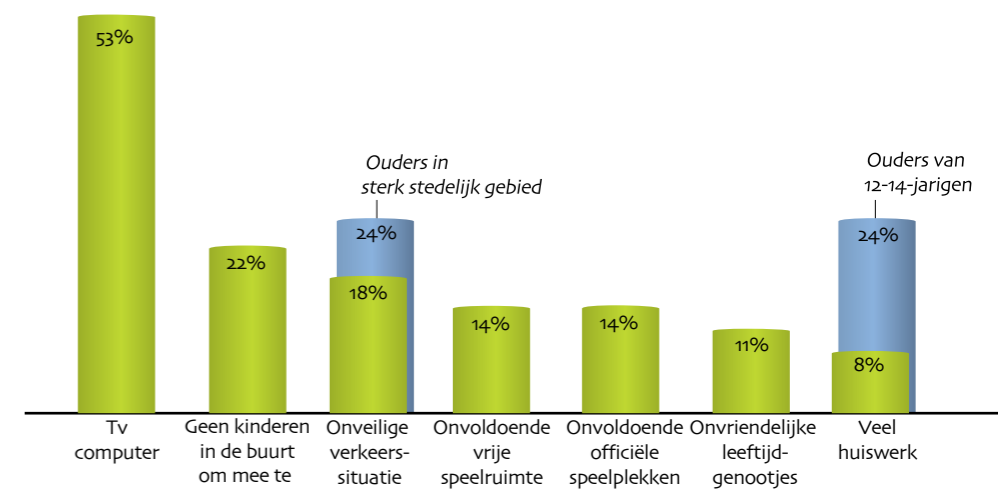
Ouders hebben meer redenen om hun kind toch maar binnen te houden. Vraag is, hoe steekhoudend hun argumenten voor 'niet buitenspelen' zijn. Verschillende deskundigen geven in dit artikel hun mening en wat blijkt? Het gaat vaak om drogredenen.

Op veilig spelen

Eisen die aan veiligheid worden gesteld, remmen de aanleg van speelplekken. „Nederland lijdt onder een beheerscultuur”, zegt Marianne de Valck, expert bij adviesbureau spelen en speelgoed. „We willen zo zeker mogelijk van alles zijn. We willen letterlijk 'op veilig spelen'. Maar juist bij spelen kan dat niet. Want spelen is uitdagingen aangaan en ervaringen opdoen. Opgroeien in het algemeen en spelen in het bijzonder doe je door schade en schande, met vallen en opstaan. Anders leer je niets.”

De nadelen van 'voorzichtig zijn' kunnen groter zijn dan de voordelen. De focus op veiligheid brengt volgens De Valck de ontwikkeling van kinderen in gevaar. Klimmen bijvoorbeeld is goed voor de motorische, sociale, emotionele en cog-

2 Wat noemen ouders als belemmering om buiten te spelen?

nitieve ontwikkeling. Door te klimmen ervaart een kind nieuwe manieren van bewegen, gebruikt het andere spieren, traint het zijn gevoel voor evenwicht, wordt het zelfredzaam, leert het oplossingen verzinnen en angsten overwinnen. De klimmer krijgt inzicht in afstanden, hoger, lager, in begrippen als binnen en buiten bereik, en in zwaartekracht. Allemaal dingen die nuttig zijn voor rekenen, wiskunde, het besef van je eigen lichaam en zelfvertrouwen. Maar je kunt natuurlijk wel vallen... „Natuurlijk”, zegt De Valck, „een breuk, een gat in je hoofd of een hersenschudding is meer dan vervelend. Maar om daarom hele generaties het klimmen te onthouden, gaat mij echt te ver.”

Leren door ervaren

De ouders in het onderzoek van Jantje Beton geven onvriendelijke leeftijdsgenootjes als reden om hun kinderen niet buiten te laten spelen. Maar Lia Karstens, die in 1995 bekendheid kreeg door de introductie van de term 'achterbankgeneratie', wil juist dat kinderen leren door te ervaren. In het maandblad J/M omschreef de sociaal geograaf het pampergedrag van ouders als volgt: „Een kind dat dorst heeft? Bestaat niet meer. Ouders sletten, waar ze ook naar toe gaan, altijd drinken mee. Regent het? Dan nemen we de auto. Welk kind is nog opgewassen tegen een beetje nat en een

fikse wind? Watjes worden die kinderen van ons, als we als ouders niet wat flinker worden.”

Ontwikkelingspsycholoog en gezins-therapeut Steven Pont deelt de mening van Karstens over de overbeschermden ouders. 'Hyperouders' noemt Pont ze. Hij kent de voorbeelden: ouders die uit angst voor ziekte niet willen dat hun kind in de zandbak speelt. „Ouders beseffen niet dat ze met dit overbeschermden gedrag de ontwikkeling van hun kind verstoren. Als een kind uit het klimrek valt en zijn knie schaaft, let hij volgende keer beter op. Maar als hij niet mag vallen, leert het ook het gevaar niet zien.” Pont weet dat in Duitsland verzekeringsmaatschappijen investeren in risicovolle buitenruimtes voor kinderdagverblijven omdat door alle (schijn)veiligheid van de huidige buitenruimtes kinderen tot zulke onbeholpen volwassenen uitgroeien dat ze later een enorme kostenpost voor hun verzekering worden.

Niet alles regelen

Onvoldoende officiële speelplekken is ook een reden voor kinderen om maar niet buiten te spelen. Flauwekul vindt een groeiende groep betrokkenen. „Een stoep van drie meter biedt ook speelgelegenheid, we hoeven toch niet alles voor ze te regelen?”, verzuchtte een gemeentelijk beheerder onlangs.

Johan Oost van OBB Ingenieursbureau ▶

is het met de beheerder eens: „Voor een jong kind valt op twintig vierkante meter al heel wat te beleven.” Oost is een warm pleitbezorger van de informele speelruimte. Op zijn website schrijft hij dat het ideaal zou zijn als iedereen in zijn omgeving voldoende natuurlijke, informele ruimte heeft om te spelen, zonder dat hiervoor speciale voorzieningen aangebracht hoeven te worden.

De speeldeskundige uit Deventer wil de openbare ruimte het liefst inrichten met elementen die voor kinderen aantrekkelijk zijn om mee te spelen. 'Speelprikkels' noemt hij ze. Voorbeelden zijn afscheidingen als hekjes en muurtjes, betonelementen als bollen en stoepranden, maar ook groenblijvers en vrucht dragende bomen en struiken. Ook een braakliggend terrein of hoeken plantsoen doen het goed en geven veel speel mogelijkheden. Samenvattend zegt Oost: „Hoogteverschillen, randen en eenvoudige objecten prikkelen de fantasie van

kinderen om zelf spelen te verzinnen of bestaande spelen aan te passen. Speelaanleidingen vergroten de speelruimte.”

Geen budget

Niet alleen ouders onthouden kinderen speelgelegenheid. Ook gemeenten maken zich er schuldig aan. En ook zij hanteren niet altijd even steekhoudende argumenten. Zo zou spelen duur zijn. Menig college van B. en W. heeft er geen budget voor (over). Onterecht, vindt Micha de Winter, hoogleraar Maatschappelijke opvoedingsvraagstukken aan de Universiteit van Utrecht. Tijdens het Elseviercongres 'Ontwikkelingen speelruimte' eind mei 2007, betoogde De Winter dat spelen ten onrechte vaak het onderspit delft in de strijd met economisch belang. „Een aantal jaren geleden hebben we geprobeerd de kosten en baten van het buitenspelen in kaart te brengen. Wat bleek: spelen is niet alleen

leuk, goed voor gezondheid en ontwikkeling, maar ook nog economisch rendabel. Voor €25 per kind realiseren wij een betere leefbaarheid, een betere sociale ontwikkeling van het kind, verlaging van de kosten voor gezondheidszorg en meer sociale cohesie.”

Ook onze minister-president ziet het belang van spelen, zei De Winter. Niet voor niets zei hij bij de presentatie van het regeerakkoord van Balkenende IV dat „samen leven begint met samen spelen”.

Overgewicht

Een reeks redenen waarom kinderen niet buitenspelen is in dit artikel weerlegd. Voldoende redenen zijn genoemd om kinderen wel buiten te laten ontdekken. Eén is echter nog niet benoemd: overgewicht. Je kan geen blad openslaan en geen actualiteitenprogramma beluisteren of het gaat over de steeds dikker wordende jeugd en alle risico's die daar voor hun gezondheid aan vast zitten. Overgewicht bij kinderen is meestal niet het gevolg van te veel eten maar van te weinig bewegen. Het Kenniscentrum Overgewicht adviseert voor kinderen een uur matig intensieve lichamelijke activiteit per dag. Dat hoeft niet alleen door te sporten: fietsen of lopen naar school telt ook. Wat je ook doet, meestal heb je ruimte nodig, dus: naar buiten. ●

Kinderen hebben niet altijd veel ruimte of speeltoestellen nodig. Een stukje stoep is soms al genoeg.

Over normen en wetten

Speeltoestelbeheerders moeten voldoen aan het Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen. Daarbij kunnen zij de Europese normen gebruiken als richtlijn. Niet voldoen aan de norm betekent echter niet dat het toestel of de speelplek niet veilig is. Andersom betekent wel voldoen aan de norm niet automatisch dat een toestel dan ook veilig is.

Tekst Paula Klap / Beeld Ferry Noordam

Voor dit artikel is gebruikgemaakt van de brochure 'Veiligheid van speeltoestellen, de grote lijnen', samengesteld door Rob Leijen van Speel Op Safe.

Hoe ga je om met de wet en wat is de status van de Europese normen? Ook ruim tien jaar na invoering van het Attractiebesluit is nog niet altijd volledig duidelijk waar je precies aan moet voldoen en hoe je dat moet doen. Dit artikel wil hierin duidelijkheid scheppen.

Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen

Het Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen, het WAS, is een Nederlandse wettelijke regeling waaraan beheerders van speeltoestellen en speelplekken moeten voldoen. Deze wet definieert een speeltoestel als 'een inrichting die is bestemd voor vermaak of ontspanning, waarbij uitsluitend gebruik wordt gemaakt van de zwaartekracht of de fysieke kracht van de mens'.

Grofweg bevat het WAS drie hoofdpunten:

1. Speeltoestellen van na 1997 moeten worden goedgekeurd door een hiertoe aangewezen keuringsinstantie (keuringscertificaat).
  2. Speeltoestellen dienen veilig te zijn bij het redelijkerwijs te verwachten gebruik.
  3. Beheerders dienen van alle speeltoestellen een logboek bij te houden.
- Het eerste punt is een zaak voor de fabrikant en blijft in dit artikel buiten beschouwing. Eén opmerking is hier echter wel op zijn plaats: speeltoestellen van voor 1997 hoeven niet gekeurd te zijn maar de beheerder heeft wel de plicht ervoor te zorgen dat ze veilig zijn.

Redelijkerwijs te verwachten gebruik

De bepaling 'redelijkerwijs te verwachten gebruik' is voor beheerders lastig. Het gaat er dus niet om waarvoor een toestel is bedoeld maar hoe het wordt gebruikt. Neem de glijbaan als voorbeeld. Glijbanen zijn bedoeld om vanaf te glijden, maar kinderen lopen er ook tegenop. Deze vorm van spelen is niet bedoeld maar vindt wel plaats en daarmee moet de beheerder rekening houden als hij de veiligheid van het toestel beoordeelt.

Redelijkerwijs te verwachten gebruik is niet zo moeilijk te achterhalen. Een

kwartiertje bij de speelplaats kijken naar de spelende jeugd maakt vaak al duidelijk wat kinderen allemaal doen met de speeltoestellen. Ook aan gebruikssporen is te zien wat zij doen, bijvoorbeeld op het dak van een speelhuisje klimmen.

Als het (redelijkerwijs te verwachten) gebruik eenmaal duidelijk is, is het ook mogelijk te bedenken welke gevaren dit gebruik met zich meebrengt. Afhankelijk van de ernst van deze gevaren moet de beheerder maatregelen treffen.

Logboek

Het bijhouden van het logboek is een administratieve handeling die van groot belang is om later, ook bij eventuele ongevallen, te kunnen achterhalen of de beheerder aan zijn zorgplicht van veiligheid heeft voldaan. In het logboek moet staan:

- wie de beheerder en de eigenaar zijn;
- om welk toestel het gaat (glijbaan, klimrek, duikelstang, enz.);
- waar het toestel staat;
- welke inspecties wanneer zijn uitgevoerd;
- welk onderhoud wanneer is verricht;
- of er klachten over het toestel zijn geweest;
- of er ongevallen met het toestel hebben plaatsgevonden;
- wanneer onderhouds- en/of herstelwerkzaamheden aan het toestel zijn uitgevoerd.

Vooraf aan het laatste punt ontbreekt het nogal eens, zo blijkt uit recent onderzoek van de Voedsel- en Warenautoriteit (zie kader).

Normen en veiligheid

Voor speeltoestellen bestaat een algemene Europese norm, NEN-EN 1176-1. Deze norm heeft voor een aantal toestellen ook aanvullende normen, bijvoorbeeld voor schommels NEN-EN 1176-2, voor glijbanen NEN-EN 1176-3 en voor wippen NEN-EN 1176-6.

Behalve voor de toestellen bestaat er ook een norm voor ondergronden van speeltoestellen, NEN-EN 1177. Deze norm bepaalt dat bij speeltoestellen

met een valhoogte van meer dan 60 cm een valdempende ondergrond moet worden aangelegd. Tabellen bij de normen leggen een relatie tussen de valhoogtes en het te gebruiken bodemmateriaal.

Het WAS verplicht beheerders niet om de Europese normen te gebruiken. Wél geeft de wet aan dat voldoen aan de Europese normen een 'vermoeden van veiligheid' geeft. In de praktijk wordt bij inspecties dan ook veel met de normen gewerkt.

Als bij inspectie blijkt dat een toestel niet aan de normen voldoet, betekent dat niet dat het toestel dan onveilig is. Om de (mate van) veiligheid te bepalen, moet een risicoanalyse worden uitgevoerd. Bij speeltoestellen zijn de kans op letsel en de ernst van het mogelijke letsel de belangrijkste factoren die een risico bepalen. Bij het inschatten van het risico kan onderstaand risicomodel, gemaakt op basis van de NEN-EN 1050 en het risicomodel van Fine&Kenneth, behulpzaam zijn:

	Ernst letsel	Geen	Laag	Vrij ernstig	Zeer ernstig
Kans	Niet mogelijk	OK	OK	OK	OK
Laag	OK	Aandacht	Correctie	Urgent	
Hoog	OK	Correctie	Urgent	Acuut	

Reparaties/wijzigingen

Wanneer een toestel een tekortkoming of onveiligheid laat zien, moet de beheerder dit wegnemen. Toestellen die na invoering van het WAS (in 1997 nog Besluit Veiligheid Attractie- en Speeltoestellen) zijn geplaatst, moeten gerepareerd worden met gelijkwaardige onderdelen (niet noodzakelijkerwijs van dezelfde leverancier). De beheerder mag het toestel echter niet wijzigen omdat het dan opnieuw gekeurd zou moeten worden.

Toestellen die nog stammen van voor de wetgeving mogen op elke wijze worden gerepareerd mits het eindresultaat veilig is. Aan deze toestellen mogen wel wijzigingen worden aangebracht. ●

Voedsel en Waren Autoriteit

De Voedsel en Waren Autoriteit (VWA) houdt sinds 1995 toezicht op de veiligheid van speeltoestellen. Zij onderzoekt of fabrikanten en beheerders zich houden aan de eisen en verplichtingen die de wet stelt. Bij tekortkomingen kan de VWA-controleur een beschikking opmaken, proces-verbaal opmaken of een boete opleggen. In het uiterste geval, wanneer sprake is van een bijzonder onveilige situatie, kan een toestel buiten gebruik worden gesteld. De beheerder moet er dan voor zorgen dat de onveilige situatie wordt weggenomen.

In 2007 heeft de VWA onder alle Nederlandse gemeenten onderzoek gedaan naar de veiligheid van speeltoestellen. De conclusie uit het onderzoek is dat gemeenten het goed doen als het gaat om het (laten) uitvoeren van inspecties en het bijhouden van de inspectieresultaten. Gemeenten laten tussen een- en driemaal per jaar een inspectie uitvoeren.

Echter, in meer dan de helft van de gemeenten ontbreekt in het logboek de vervolgactie op de inspectieresultaten. Uit nader onderzoek van de VWA blijkt dat in die gevallen waarin de inspecties vervolgactie vergen, de benodigde reparaties of herstelwerkzaamheden niet tijdig of helemaal niet waren uitgevoerd.

Het merendeel van de gemeenten geeft aan tussen een- en driemaal per jaar onderhoud aan speeltoestellen te plegen maar de logboeken geven een ander beeld. Vooral onderhoudsgegevens ontbreken regelmatig in de logboeken. Het ontbreken van beheergegevens in de logboeken betekent niet per definitie dat er geen beheer wordt uitgevoerd. Gemeenten geven zelf aan meer te doen aan inspecties en onderhoud dan in de logboeken staat verwoord.

In 2008 bezocht de VWA die gemeenten waar op basis van het gemeentelijk beheer, waaronder het bijhouden van het logboek, de kans op onveilige speeltoestellen het grootst is. De autoriteit beoordeelt daarbij niet alleen het beheer maar controleert ook steekproefsgewijs de veiligheid van de speellocaties. Tegen gemeenten die hun wettelijke verplichtingen niet naleven, worden maatregelen genomen. Ook naar aanleiding van klachten of incidenten blijft de VWA inspecties uitvoeren.

VWA verschuift aandacht van toestel naar beheerder

Zoals gemeenten hebben leren omgaan met het Attractiebesluit van 1997, zo heeft ook de Voedsel en Waren Autoriteit haar weg in de handhaving moeten vinden. Keken de controleurs voorheen vooral naar de veiligheid van een toestel, tegenwoordig gaat de aandacht naar de eigen verantwoordelijkheid van de beheerders.

Tekst Paula Klap / Beeld Rens Kromhout

Keuring, inspectie of controle?

De termen keuring, inspectie en controle worden nogal eens door elkaar gebruikt, zo is de ervaring van Lammers. Voor de duidelijkheid zet zij op een rij waar deze begrippen voor staan en wie ze uitvoert.

Keuring

Een keuring, vaak typekeuring, wordt uitgevoerd door een van de door de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport aangewezen keuringsinstanties (AIB-Vinçotte, Det Norske Veritas, Liftinstituut, TÜV en Keurmerkinstuut). De keuringsinstantie keurt een toestel of element, dat na goedkeuring wordt voorzien van een certificaat van goedkeuring.

Inspectie

Het nalopen van speeltoestellen en speelplekken op veiligheid, onderhoud, ondergrond en omgeving is een inspectie. De beheerder mag de inspectie zelf uitvoeren maar mag deze ook uitbesteden aan een externe organisatie.

Controle

Kijken of de producent, de aangewezen keuringsinstantie en de beheerder de wet naleven, is een taak van de Voedsel en Waren Autoriteit. De VWA hanteert hiervoor de term controle.

„Mede door de invoering van het Warenwetbesluit Attractie- en speeltoestellen (WAS) zijn de speeltoestellen inmiddels een stuk veiliger geworden. Niet een onveilig toestel maar gebrekig onderhoud is dan ook de grootste tekortkoming die onze controleurs tegenkomen”, zegt Liane Lammers van de Voedsel en Waren Autoriteit (VWA), voorheen Keuringsdienst van Waren. Omdat de beheerder verantwoordelijk is voor het veilig installeren, inspecteren en onderhouden van de toestellen, heeft de VWA haar aandacht in de controle verschoven. De organisatie kijkt nu vooral naar de mate waarin de beheerders hun verantwoordelijkheid ten opzichte van onderhoud en inspectie nemen. Daarbij is er ook aandacht voor niet-nalevingsmotieven en het kennisniveau van de beheerder.

Onduidelijkheden

Bij de invoering van het WAS, was er veel onduidelijkheid bij alle betrokken partijen. Kort na invoering van het besluit ontstond bijvoorbeeld beroering over kunstwerken. Of een kunstwerk viel onder het WAS hing af van de bedoeling waarmee de kunstenaar het had gemaakt. Stond een kunstwerk bij een speelplek, kennelijk met het doel dat erin werd gespeeld, dan viel het onder het Attractiebesluit. Stond eenzelfde kunstwerk in een bos, bedoeld als kunst, dan viel het er niet onder. Beheerders konden daar slecht mee uit de voeten en wilden duidelijkheid.

Om aan die wens tegemoet te komen, heeft de VWA de afgelopen jaren de onduidelijkheden geïnventariseerd. Dit heeft geleid tot een door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) herziene 'Reikwijdte notitie beho-

rende bij het Warenwetbesluit veiligheid Attractie- en Speeltoestellen'. De notitie bevat onder meer een stroomschema (zie kader op pagina 12) waarmee beheerders eenvoudig en snel kunnen bepalen of een toestel wel of niet onder het Attractiebesluit valt.

Bij toestelbeheerders was er in het verleden ook ontevredenheid over de afstemming tussen inspecteurs en controleurs (zie kader Keuring, inspectie of controle?). Wat de een afkeurde, vond de ander goed. Lammers onderkent de behoefte aan uniformiteit. Daarom komen de aangewezen keuringsinstanties en VWA-controleurs regelmatig bijeen. Onlangs keken de betrokken partijen, samen met enkele inspectiebureaus, tijdens een studiedag naar een aantal toestellen. De bevindingen werden met elkaar vergeleken en geëvalueerd. „Zo moet een eenduidige aanpak ontstaan”, aldus de projectleider.

Goed voor elkaar

De VWA bekijkt niet alleen speeltoestellen in de openbare ruimte maar ook bij scholen, kinderdagverblijven en horecagelegenheden. Over de gemeentelijke beheerders zegt Lammers: „Globaal gezien hebben zij het goed voor elkaar.” De VWA bezocht vorig jaar alle 443 gemeenten. De vijftig slechtste krijgen dit jaar een nieuw bezoek. 'Meer risicogericht controleren' noemt Lammers dit. Het past in de nieuwe aanpak, waarbij de VWA zich bij voldoende vertrouwen in de beheerder enigszins terugtrekt.

Anders dan voorheen kregen alle beheerders bericht over de bevindingen van de controleur, ook als er geen onvolkomenheden werden aangetroffen. Lammers: „Het is voor een beheerder toch mooi te horen dat alles in orde is?”

Liane Lammers: „Gemeenten hebben het over het algemeen goed voor elkaar.”

Ook dit past in de ontwikkeling van de organisatie: je niet strikt opstellen als handhaver maar meer communiceren en naleefhulp geven. Met dat laatste bedoelt Lammers dat je als autoriteit niet alleen maar roept 'dit is onvoldoende', maar dat je daarbij uitleg geeft over de wetgeving en de beheerverplichting. „Het betekent niet dat de controleur de beheerder gaat vertellen hoe hij een probleem moet oplossen”, waarschuwt Lammers. „Daarmee zouden wij op de stoel van de ontwerper of beheerder gaan zitten. En dat is nu juist niet de bedoeling. De controleur benoemt de risico's en de beheerder beslist hoe hij ze wegneemt.”

Lammers hoort van haar mensen in het veld dat beheerders vaak niet weten om te gaan met een beschikking van de VWA. „Soms verwijderd de gemeenteman gewoon een toestel, maar dat is de weg van de minste weerstand. Vaak is het vrij eenvoudig om een oplossing te vinden. Met wat creativiteit en nuchter nadenken kom je een heel eind.”

Preventief onderhoud

Beheerders moeten niet alleen creatiever zijn, ze zouden ook meer op schrift moe-

ten stellen, vindt de VWA-vrouw. De meeste gemeenten houden inmiddels een logboek bij waarin gegevens over speelplekken, speeltoestellen en ondergronden worden genoteerd. „Prima”, vindt Lammers, „maar zelden treffen wij in zo'n logboek preventief onderhoud aan. Daarin schieten gemeenten wat ons betreft tekort. Het zou goed zijn als zij regelmatig de speelplekken nalopen om bijvoorbeeld moeren aan te draaien en de dikte van de ondergrond te controleren. Blijkt ergens een onvolkomenheid dan moet er natuurlijk ook opvolging zijn.”

Met een beheerplan, inclusief inspectieplanning, opvolging en prioriteitstelling, maakt de beheerder de controleur duidelijk dat hij bewust bezig is met de kwaliteit en veiligheid van de speeltoestellen. Lammers merkt daarbij op dat gemeenten inspecties makkelijk zelf kunnen en mogen uitvoeren. „Kies je er echter voor de inspecties uit te besteden aan een extern bureau, omschrijf dan helder de opdracht. Een inspecteur hoeft geen ontwerp te keuren, dan doet hij dubbel werk. De inspecteur moet kijken naar de installatie en het onderhoud.” ●

Schema om te bepalen of een inrichting als speeltoestel onder het WAS valt of niet

Is er sprake van een constructie of bewerking die door uiterlijke kenmerken of eigenschappen expliciet uitnodigt tot spelen en daardoor (onaanvaardbare) risico's, zoals vallen, beknelling of snijden met zich mee kan brengen?

Ja **Nee** ► De constructie/inrichting valt niet onder het WAS.

Gaat het om een constructie/inrichting die door grootte of gewicht lastig of niet te verplaatsen is door een kind (± 5 kg)?

Ja **Nee** ► De constructie/inrichting valt niet onder het WAS.

Is de constructie/inrichting meerdere keren te bespelen en dus niet eenmalig van aard?

Ja **Nee** ► De constructie/inrichting valt niet onder het WAS.

Wordt er bij het gebruik van de constructie/inrichting uitsluitend gebruik gemaakt van fysieke kracht van de mens of zwaartekracht?

Ja **Nee** ► De constructie/inrichting valt niet onder het WAS.

Bevindt de constructie/inrichting zich op een terrein voor publiek gebruik (ook wanneer dit door ledenverband beperkt is)?

Ja **Nee** ► De constructie/inrichting valt niet onder het WAS.

Is er sprake van een constructie/inrichting waarbij de nadruk ligt op ontspanning en vermaak en niet (primair) op andere functionaliteiten?

Ja **Nee** ► Bevindt de constructie/inrichting zich op een speel/attractieterrein, zijn er al andere voor 'spelen' (of attractie) ontworpen toestellen aanwezig?

De constructie/inrichting is hoogstwaarschijnlijk bij fabricage/ontwerp bedoeld als speeltoestel. De constructie/inrichting is hierdoor direct als speeltoestel aan te merken en valt daarmee onder het WAS. Indien een constructie als deze op een publiek terrein aanwezig is, is dit terrein als speelterrein te definiëren.

Ja **Nee** ► De constructie/inrichting is hoogstwaarschijnlijk niet bij fabricage/ontwerp bedoeld als speeltoestel. Indien een constructie als deze zich niet op een publiek speel- of attractieterrein bevindt, ongeacht de uiterlijke kenmerken, dan valt de constructie/inrichting niet onder het WAS.

Ja **Nee** ► Door de plaatsing van het toestel in de buurt van andere speel- of attractietoestellen op een publiek terrein (dus speelterrein) en door de uiterlijke kenmerken (nodigt uit tot spelen en brengt daardoor risico's met zich mee) kan het toestel indirect als speeltoestel worden aangemerkt en valt daarmee onder het WAS.

Visie op speelbeleid maakt einde aan wipkipterreur

'Buitenspelen' staat sinds enkele jaren op de politieke en maatschappelijke agenda. Vooral voor gemeenten is op dit gebied een taak weggelegd. Maar hoe? „Alles begint met een visie“, zeggen Marcel Plemp en Pauline van der Loo van NUSO Speelruimte Nederland, „gevolgd door een integrale aanpak en als het kan een bevlogen bestuurder.“

Tekst Johan Nebbeling
Beeld Gerdien de Nooy

NUSO

Van (buiten)spelen weten ze alles bij de NUSO. Al meer dan 75 jaar houdt de organisatie in Utrecht zich met dit thema bezig. Zij heeft zich ontwikkeld tot dé kennisorganisatie op het gebied van buitenspelen en adviseert en ondersteunt gemeenten en andere organisaties, waaronder achthonderd speeltuinverenigingen, bij het ontwikkelen en uitvoeren van speelruimtebeleid. Kijk voor meer informatie op www.nuso.nl.

„Spelen is tegenwoordig een serieus beleidsthema bij gemeenten“, zegt Van der Loo, plaatsvervangend directeur van NUSO (zie kader). „Vroeger sneuvelde het onderwerp zodra er andere belangen om de hoek kwamen kijken, zoals parkeren of woningbouw. Tegenwoordig gebeurt dat eigenlijk nauwelijks meer.“

Buitenspelen is de laatste jaren een politiek issue geworden. Zo heeft de SP bij monde van Agnes Kant al in 2003 tevergeefs geprobeerd in de wet vast te leggen dat gemeenten minimaal 3% van de buitenruimte voor spelen moeten inrichten. Dit initiatief haalde het niet maar het ministerie van VROM heeft de 3%-norm in 2006 wel als richtlijn in een beleidsbrief aanbevolen aan alle gemeenten.

Aandacht is er nu wel maar veel gemeenten worstelen met het thema spelen, weet projectleider Marcel Plemp. „Zeggen dat er voldoende goede, veilige en uitdagende speelruimte beschikbaar moet zijn in een gemeente is één ding, daadwerkelijke actie een tweede.“

Er zijn vaak praktische bezwaren, heeft Plemp ervaren. „Speelruimte levert, anders dan woningbouw, geen geld op. Maar wij kunnen aantonen dat speelruimte juist veel oplevert, zoals fittere kinderen, leefbare wijken en het behoud van jonge gezinnen voor de stad. De financiële baten daarvan worden echter pas op langere termijn zichtbaar.“

Binnen een gemeente hebben veel afdelingen te maken met en zeggenschap

over spelen. Van Onderhoud en Beheer tot Financiën, van Welzijn tot Sport, van Verkeer tot Onderwijs. „Spelen is veelomvattend, verschillende afdelingen bekijken het onderwerp vanuit de eigen invalshoeken en belangen. En die zijn soms tegenstrijdig.“

Goed inventariseren

Daarom is het voor het initiëren van een succesvol speelbeleid van belang eerst te inventariseren wie betrokken zijn bij spelen en vanuit welke invalshoek, zegt Van der Loo. „Een van de valkuilen bij het ontwikkelen en implementeren van gemeentelijk speelbeleid is: onderschatten hoeveel partijen iets met spelen doen. Die partijen moet je op een lijn krijgen. Want Welzijn kan wel allerlei ambities hebben, als Financiën die niet kent of dekt, heb je toch een probleem.“

Plemp: „Het valt niet altijd mee om een goed beeld te krijgen, maar het is wel essentieel. Meestal blijkt namelijk dat er alles bij elkaar al veel gebeurt op speelruimtegebied. De afdeling Verkeer is bijvoorbeeld bezig met veilige schoolroutes en de afdeling Onderwijs met buitenschoolse activiteiten. Alleen ontbreekt de samenhang en weten afdelingen niet van elkaar waar ze mee bezig zijn. Effectief speelruimtebeleid betekent vooral: goed organiseren. Wij adviseren gemeenten meestal om een brede werkgroep samen te stellen die het speelruimtebeleid opstelt, implementeert en coördineert.“

Maar dan moet er dus wel eerst beleid zijn, zegt Van der Loo. „Alles begint met

een visie, de basis voor een goed door-timmerd integraal beleidsplan. Ontbreekt een visie, dan blijft het bij ad-hocbeleid.“

Wipkipterreur

Ad hoc biedt op de lange termijn geen oplossingen, meent Plemp. Integendeel. Ad-hocbeslissingen hebben geleid tot wat hij 'de wipkipterreur' noemt: het overall in Nederland verschijnen van vrijwel identieke speeltoestellen en speelplaatsjes, waarop kinderen binnen 3,2 minuten zijn uitgekeken. „Wij ageren daar al jaren tegen.“

Die wipkipterreur vindt Plemp overigens verklaarbaar. „Speeltoestellen vallen vanouds vaak onder de afdeling (groen)beheer en onderhoud. Die kijkt meestal puur vanuit beheerstandpunt naar toestellen. Is er een kapot, wordt-ie vervangen. Of niet, als niemand erover piept. Klagen ouders over gebrek aan speelruimte? Dan is een wipkip een makkelijke en goedkope oplossing.“

Bovendien heeft enkele jaren geleden een enorme kaalslag plaatsgevonden door de invoering van het Attractiebesluit in 1997. Veel speelplaatsen en -toestellen bleken niet te voldoen aan de nieuwe, strenge veiligheidseisen. Plemp: „Omdat speeltoestellen vaak niet eens op de balans stonden, was er ook geen geld gereserveerd voor vervanging. Sindsdien plaatsten gemeenten op grote schaal relatief goedkope wipkippen en andere, weinig inspirerende, toestellen.“

Het kan veel leuker en simpeler. „Spelen hoeft niet met toestellen. Maak een

plek waar kinderen lekker aan de gang kunnen met water en zand, waar ze van heuvels af kunnen rollen of door buizen kunnen kruipen. Zorg voor mooi groen en toegankelijke looproutes, zodat het ook een ontmoetingsplaats wordt voor omwonenden. Succes gegarandeerd.“

Speelruimtebeleid

Veel gemeenten hebben inmiddels wel een speelplekkenbeleid ontwikkeld, maar nog geen speelruimtebeleid, constateert Van der Loo. „En dat is toch een essentieel verschil. Speelplekkenbeleid gaat over welke toestellen en speelplaatsjes je wanneer en waar wilt realiseren. Niet meer dan dat. Maar speelruimtebeleid gaat veel verder. Daarin verbind je spelen met zaken als veiligheid, verkeer, sport, welzijn en onderwijs.“

Vaak komt het initiatief voor integraal beleid uit de ambtelijke organisatie. „En daar is niks mis mee. Een bevlogen bestuurder kan de zaak pas echt in een stroomversnelling brengen. Als een gemotiveerde wethouder zich sterk maakt voor buitenspelen, scheelt dat heel veel. Dan gebeuren er echt mooie dingen.“ Bestuurlijke bevlogenheid is zelfs een kritische succesfactor, meent Plemp: „Naarmate je dichter bij de uitvoering van speelbeleid komt, wordt het lastiger. De gemeenteraad steggelt over budgetten. Of wat ook voorkomt: een groepje omwonenden met al oudere kinderen verzet zich tegen de komst van een speelterrein. Dan moet je je daar niet te snel bij neerleggen en daadkracht tonen.“ ●

Marcel Plemp en Pauline van der Loo van NUSO in het Wilhelminapark in Utrecht. Spelen hoeft niet altijd met toestellen. Zand, water en gras geven kinderen volop speelgelegenheid.

Tips voor succesvol speelruimtebeleid

NUSO geeft negen tips voor succesvol speelruimtebeleid:

- Ontwikkel een integrale visie op spelen en speelruimte.
- Inventariseer welke gemeentelijke partijen iets met spelen van doen hebben en betrek ze bij de ontwikkeling en implementatie van het beleid.
- Integreer bestaand beleid in het speelruimtebeleid.

- De uitvoering van speelruimtebeleid kost (veel) geld. Voer het daarom geleidelijk in, waardoor de kosten niet uit de hand lopen.
- Wees creatief: spelen is meer dan een wipkip.
- Betrek omwonenden in een vroeg stadium bij plannen, maar durf ook tegen de wensen van buurtbewoners in te gaan.

- Meestal ageert slechts een klein groepje tegen een plan.
- Zorg dat buurtbewoners zich medeverantwoordelijk gaan voelen voor een speelterrein, bijvoorbeeld door ze tegen een kleine vergoeding een lichte beheertaak te laten verrichten.
- Bedenk wat je vroeger als kind zelf leuk vond en luister bij de ontwikkeling van speelplaatsen

- vooral naar wat kinderen zelf willen. Laat ze meedenken, -praten en -ontwikkelen.
- Kijk in het Handboek Gemeentelijk Speelruimtebeleid dat NUSO samen met Jantje Beton, VNG en het ministerie van VROM heeft ontwikkeld in het kader van Child Friendly Cities. Boek kwijt of nooit ontvangen? Bestel het via www.metsenschild.com.

'De gemeente ...' drie stellingen over buiten spelen

Ouders zijn als eersten verantwoordelijk voor het buitenspelen van kinderen. Maar welke taak heeft de gemeente? En hoe ver strekt haar verantwoordelijkheid? Drie betrokkenen reageren op drie stellingen. Aan het woord komen Johan Oost, adviseur speelruimte bij OBB, Henk Kasbergen, directeur Jantje Beton en Frea Broekman, woordvoerder Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG).

Tekst Johan Nebbeling / Beeld Rens Kromhout, Geert@CheeseWorks.nl en Ferry Noordam

Johan Oost

Henk Kasbergen

Frea Broekman

2... is verantwoordelijk voor de veiligheid van spelende kinderen

Johan Oost „Gemeenten moeten voldoen aan het Attractiebesluit en andere wetgeving. Natuurlijk moeten ze geen superdomme dingen doen, zoals een speelplaats aanleggen langs een drukke doorgaande weg. Maar een gemeente kan niet altijd overal voor een veilige omgeving zorgen. Die uitspraak deed rijdende rechter Frank Visser een tijdje geleden en daar sluit ik me bij aan.

De paradox is dat heel veilig vaak juist heel onveilig is. Want kinderen leren dan niet meer omgaan met risico's. Ik zeg vaak: ieder kind heeft recht op een buil of een gat in z'n hoofd. Absolute veiligheid bestaat niet en moet je ook niet willen.

Een hek rond een speelplaats is altijd een slecht compromis. Het geeft al aan dat je

eigenlijk te weinig plaats hebt gereserveerd voor speelruimte. Bovendien vind ik het gek dat we kinderen wel opsluiten achter hekken en honden niet.

Wat ik wel belangrijk vind is verkeersveiligheid en sociale veiligheid. Speelplaatsen moeten plekken zijn waar kinderen veilig kunnen komen en kunnen spelen. En vrijwilligers bij speelplaatsen en speeltuinen moeten een verklaring van goed gedrag kunnen overleggen. Daar ligt namelijk echt een serieus veiligheidsprobleem.”

Henk Kasbergen „Ja, veiligheid is ook een belangrijke taak voor de gemeente. Wel is een kanttekening op zijn plaats: die veiligheid mag er niet toe leiden dat voor het spelende kind alle uitdaging,

avontuur en ontdekking verdwijnt. Met andere woorden: een schrammetje of een bult is niet erg. Een apert onveilige situatie natuurlijk wel.”

Frea Broekman „De verantwoordelijkheid voor spelende kinderen is een maatschappelijke aangelegenheid. Een gemeente kan zorgen voor goed onderhouden speeltoestellen en een veilige speelomgeving in de openbare ruimte. Maar ouders zijn ook verantwoordelijk. Zij moeten er bijvoorbeeld op letten dat kinderen de speeltoestellen niet verkeerd gebruiken.

Daarnaast is de gemeente niet de enige beheerder van de ruimtes waar kinderen spelen. Zo hebben bijvoorbeeld scholen ook hun verantwoordelijkheid.”

1... moet buitenspelen faciliteren

Johan Oost „Kinderen hebben, zeggen ook de Verenigde Naties, recht op voldoende, veilige speelruimte. Daar heeft de overheid, vooral de gemeente, een grote rol in. En dan hebben we het niet alleen over speelplekken. De hele openbare ruimte moet bespeelbaar zijn voor verschillende leeftijdsgroepen met verschillende behoeften. Faciliteren is wat mij betreft ook zorgen voor voldoende groen om in te spelen, voor doodlopende straten zonder verkeer, voor spannende rommelrandjes en rietlandjes. Veel wijken zijn volledig dichtgeplempt en missen zulke voorzieningen.

En dan vinden we het gek als er problemen ontstaan omdat er voor drieduizend jongeren in zo'n wijk geen plek is. Sommige gemeenten doen het goed. Bijvoorbeeld Apeldoorn, daar hebben ze ruim opgezette en groene wijken met veel speelruimte. Maassluis is een ander voorbeeld. Daar is veel minder ruimte beschikbaar, maar er is wel in bijna elke wijk ten minste één goed voetbalveld met geschikte ondergrond en ballenvangers.”

Henk Kasbergen „De gemeente is de voornaamste speler in de openbare ruimte. Wij vinden dus dat de ge-

meente moet zorgen dat een redelijk deel van de openbare ruimte beschikbaar is voor kinderen om buiten te spelen. Samen met NUSO hebben we de 3%-norm ontwikkeld: ten minste 3% van de openbare ruimte moet als speelruimte worden ingericht. Die norm heeft de minister van VROM in een beleidsbrief aan de gemeenten geadviseerd. Ter illustratie: in 2006 was gemiddeld slechts 1,6% van de openbare ruimte geschikt om te spelen.

Gemeenten moeten zorgen voor een uitdagende en veilige speelomgeving. Dat kunnen attributen zijn, maar ook natuurlijke elementen als gras-

veldjes, klimbomen of heuveltjes. Het gaat niet altijd om grote stukken land. Wel geldt: hoe kleiner een kind, hoe kleiner de afstand tussen woning en speelplek mag zijn. Een klein kind moet als het ware om de hoek kunnen spelen. Dat vraagt dus spreiding van speelplekken op buurtniveau.”

Frea Broekman „De VNG is van mening dat gemeenten het (buiten)spelen van kinderen moeten faciliteren. Maar daarbij zijn ze afhankelijk van samenwerking met andere partijen, zoals scholen en buurt- en speeltuinverenigingen.”

3... kiest eerder een duur toestel dan een trapveldje

Johan Oost „Een duur toestel is niet per se beter dan een trapveldje. Het hangt af van de situatie in een wijk. Als je verder weinig mogelijkheden en ruimte hebt, kan het speeltoestel een alternatief zijn. Maar een speeltoestel is altijd surrogaat. Dus kan je het bij meer ruimte beter zoeken in aanpassing en gebruik van de openbare ruimte. En dat neem ik heel ruim, ook sportvelden horen daarbij. En waarom maken we zo weinig gebruik van bijvoorbeeld parkeerterreinen die een groot deel van de dag leeg staan en dan prima kunnen worden gebruikt om te spelen? Zet er een basket neer.

Je ziet wel een trend dat steeds meer gemeenten kiezen voor speelaanleidingen. Heuvels, groen, kleuren en vormen in bestrating, boomstammen, water en zand prikkelen kinderen tot creatief spelen. Het hoeft allemaal niet veel te kosten. Een speeltoestel kan dan een aanvulling zijn, bijvoorbeeld voor een specifieke leeftijdsgroep. In Amersfoort doen ze dat goed. Daar zijn twee speelbossen waar kinderen onbeperkt hutten kunnen bouwen. Kinderen vinden dat geweldig.”

Henk Kasbergen „Je kunt deze twee niet zo maar vergelijken. Spelen kent veel vormen. Verschillende omgevin-

gen en leeftijdsgroepen vragen om een verschillende invulling. Op een trapveldje kun je natuurlijk lekker voetballen en rennen, maar je kunt er niet klimmen, klauteren of kopjeduikelen. Omgekeerd geldt hetzelfde, want als een terrein vol staat met toestellen, is het er echt hopeloos voetballen. Overigens is het zaak te bedenken, dat wanneer wel toestellen worden geplaatst, goedkoop het risico heeft om duurkoop te worden. Toestellen moeten namelijk tegen een stootje kunnen en liefst ook een flinke tijd meegaan. Kortom: Jantje Beton gelooft in een mix, een balans: voor elk kind wat wils.”

Frea Broekman „Nee, daar zijn wij het helemaal niet mee eens. Kinderen vinden vaak een speelaanleiding in hele simpele dingen, zoals stoepranden of natuurlijke materialen. Het zou goed zijn als bureaus die ruimtes ontwikkelen meer innovatieve manieren vinden om kinderen en jongeren aan het spelen te krijgen. Daarbij moeten ze goed naar de doelgroep luisteren. De ervaring van veel gemeenten is dat bureaus te vaak aanbodgericht werken en kinderen en jongeren te weinig bij de ontwikkeling van speelruimtes betrekken.”

Hoeveel inspraak mogen bewoners hebben?

Eigenlijk is iedereen het erover eens: spelen is het leukst wanneer er niets is geregeld en van beheer geen sprake is. Maar braakliggende terreinen en ruige plantsoenen zijn er nauwelijks meer. En als ze er zijn, heeft iedereen er wel een mening over, net als over de georganiseerde speelplekken. Hoe gaat de gemeente met die meningen om? Duldten zij inspraak, organiseren zij die of laten zij het initiatief aan de burger? Drie voorbeelden.

Tekst Jacqueline van Wetten / Beeld Gerdien de Nooy en Theo Peeters

Helaas zijn in de stad nauwelijks nog braakliggende terreinen te vinden, zijn bouwplaatsen door diefstal tegenwoordig echt verboden en zijn in dichtbebouwde nieuwbouwwijken plantsoenen gesneuveld voor extra bebouwing of parkeerplekken. Wat rest zijn aangewezen speelplekken die ingericht of beheerd worden door gemeente, ouders of een samenspel van beide.

In dit artikel komen verschillende samenwerkingsvormen aan de orde waarbij burgers in meer of mindere mate participeren. Uit alle verhalen blijkt dat aansluiten op de behoefte van omwonenden niet eenvoudig is. Niet iedereen is betrokken bij de wijk waarin hij woont en vaak gaat eigenbelang voor. Dat is niet erg, mits het niet verzandt in langdurig gesteggel over welk speeltoestel

wel en welk niet moet worden aangeschaft. In Lelystad was dat aanleiding om de inspraak meer te structureren en in goede banen te leiden.

Ook het feit dat kinderen groeien en hun behoeften in de loop der tijd veranderen, maakt het beheer en de inrichting van speelplekken er niet eenvoudiger op. Alert blijven op die veranderende behoeften is een vereiste, anders loopt de animo voor bewonersparticipatie onherroepelijk terug, is de ervaring in Alphen aan den Rijn.

Over betrokkenheid bij de eigen omgeving hoeft men zich in Ottersum vooralsnog geen zorgen te maken. Het burgerinitiatief om een sport- en speelstraat te ontwikkelen, wordt zo breed gedragen dat de kans van slagen uitermate groot is. ●

Jack van Asselt op het depot met afgekeurde speeltoestellen.

Lelystad Moederboek voorkomt eindeloze discussies

Lelystad heeft de inbreng van bewoners in de inrichting van speelplekken beperkt. Uitgebreide inspraak kostte te veel tijd. Opvallend was ook dat alleen ouders van spelende kinderen inspraak leverden. Pas als toestellen werden geplaatst, kwam de kritiek van andere bewoners los.

Het nieuwe speelruimteplan was voor Lelystad aanleiding om in 2000 het bestand aan speeltoestellen eens grondig tegen het licht te houden, vertelt procesbewaker Jack van Asselt. „Wat hebben we staan en voldoet dat nog aan de veiligheidseisen? Zo niet, dan moest het weg.”

Na die uitkleedsessie volgde per wijk een aantal bijeenkomsten. Daar werd

besproken waar welke nieuwe toestellen voor welke leeftijdsgroepen geplaatst zouden worden. Alles op basis van speelcirkels die per leeftijdsgroep een passende speelvoorziening bieden binnen een acceptabele afstand.

Aanvankelijk werd uitgebreid met bewoners gepraat, wat soms tot eindeloze discussies leidde. Van Asselt: „Wat de een wilde, wilde de ander niet. Dat duurde te lang. We besloten korter door de bocht te gaan. Een werkgroep waarin ook bewoners vertegenwoordigd waren, werkte twee voorstellen uit en daar konden de aanwonenden uit kiezen.”

Opvallend is dat ouders van de spelende kinderen de inspraak leverden. De kritiek kwam pas later, bij het plaatsen van nieuwe speeltoestellen. Het zijn andere bewoners die dan op de overlast wijzen. Voor inbreng van spelende kinderen zelf is nauwelijks ruimte. De beheerders hebben vaak meer inzicht in het gebruik van speeltoestellen dan de ouders.

Moederboek

Lelystad gebruikt bij de keuze voor speeltoestellen een zogenoemd moederboek. Dit boek, dat regelmatig wordt geactualiseerd, bevat zo'n 150 toestellen van een beperkt aantal vaste leveranciers. De toestellen voldoen aan alle eisen en zijn gerangschikt naar spelaanleiding (spelen, kliepen, glijden, schommelen). Van Asselt: „Bewoners en ouders richten de speelplekken in met toestellen uit het moederboek. De gemeente bepaalt welke valdemping eronder komt.” Afhankelijk van de omgeving kan dat zand, kunstgras, rubber tegels of Decowood zijn.

Tijdens de inventarisatieronde zijn alle speeltoestellen die mochten blijven, voorzien van een transponder met informatie over de datum van aanschaf

en inspectie. Ook de nieuw geplaatste toestellen krijgen standaard een transponder. Dat systeem geeft veel inzicht. „Iedereen die ermee werkt, kan zien wat er staat en wanneer het voor het laatst geïnspecteerd is. Bovendien kun je er een financiële module aan koppelen. We hebben nu 1.400 speeltoestellen, waarvan de vervangingswaarde door die transponders met de computer zo is na te gaan. Dat helpt ons bij het geven van voeding aan het gemeentebestuur.”

Het werk van de afgelopen jaren heeft resultaat. Cruciaal daarvoor is een goed functionerend speeltoestellenoverleg waarin wijkbeheer, stedelijk beheer en het ingenieursbureau vier tot vijf keer per jaar bijeenkomen. Kritiek wordt opgelost en we doen naar bewoners geen toezeggingen die we niet kunnen nakomen”, vertelt Van Asselt. „We zijn nu de stad rond en hebben alle speelplekken op orde. De Keuringsdienst heeft ons 100 uit 100 punten laten scoren, voor de manier waarop we onze inspecties vastleggen. Dat zegt wel wat.”

Lelystad zet nu de puntjes op de i door meer aandacht te hebben voor specifieke behoeften van bewoners. Op het moment is er veel vraag naar kleinschalige speelgelegenheid zoals een hinkelbaan, een jeu de boules baan of enkele poefjes in een woonwijk”, legt Van Asselt uit. Met een speciaal voor dit doel opgesteld mini-moederboek probeert Lelystad in te spelen op spontane initiatieven uit de wijken. „Zulke voorzieningen kosten niet veel en je biedt omwonenden toch iets waar ze iets mee kunnen.”

Ook natuurlijke speelplekken zijn in opkomst, weet Van Asselt. „Het probleem is wel dat zodra je iets bedenkt, je het idee van natuurlijk spelen eigenlijk al een beetje tenietdoet. De manier waarop je dat invult blijft een samenspel.” ● ▶

Alphen aan den Rijn

Participatie staat of valt bij eigenbelang

Alphen aan den Rijn betreft al sinds 1996 haar bewoners bij de opzet en het beheer van de speelruimte in de gemeente. Bewonersparticipatie is het leidende principe. Nu de kinderen van toen de wikip ontgroeid zijn, is er meer behoefte aan een pannakooi.

Participatie staat of valt bij eigenbelang, weet Peter Westgeest, beleidsadviseur bewonersparticipatie in Alphen aan den Rijn. In 1996 stonden van de 260 speelvoorzieningen er tachtig op de lijst om te verdwijnen. Westgeest: „Onder de voorwaarde dat minimaal drie bewoners zich voor een plek zouden gaan inspannen, was het mogelijk de speelplek te behouden. De keuze was aan de bewoners. Zo konden ruim vijftig van de tachtig speelplekken voortbestaan.”

Bewoners hielpen mee met het schoonmaken en onkruidvrij houden van het terrein, schilderen van toestel-

len, melden van mankementen en snoeien van groen rondom de speelplaats. Een onderhoudsdag was een feestje: de gemeente zorgde voor koffie en koek, en om ook kinderen te motiveren een handje mee te helpen was er een opblaaskussen. Westgeest: „Fysieke participatie breiden we op die manier uit naar sociale participatie. Zorg voor de buurt leidt tot zorg voor elkaar.”

Inhaalslag

Toch is sinds een jaar of vijf de belangstelling bij de bewoners om mee te hel-

pen tanende, constateert Westgeest. Hij heeft hiervoor een aantal redenen: de gezinnen zijn kleiner, het aantal jonge kinderen loopt terug en de kinderen van toen zijn de wikip ontgroeid. Alphen aan den Rijn maakt nu een inhaalslag wat betreft speelvoorzieningen voor de oudere jeugd, erkent Westgeest.

Om de bewonersparticipatie nieuw leven in te blazen, stelde de gemeente in 2006 een nieuw speelruimteplan op. Alle speelruimtes werden opnieuw bekeken en ingedeeld in drie categorieën: van 0 tot 5, van 6 tot 11 en van 12 tot 18 jaar. „Toen bleken 23 reguliere speelplekken overbodig geworden. In plaats daarvan komen er nu negen pannakooien om te voetballen en wat stay around plekken.”

Ook de nieuwe uitgangsregel 'alle kinderen hebben recht op formele én informele speelruimte' noemt Westgeest van belang om beter aan te sluiten op de veranderde behoeften. „Braakliggende terreinen zijn eigenlijk het leukst”, zegt hij. „Maar die vind je bij ons niet veel meer, alles raakt volgebouwd. Wel hebben we vakken met beplanting die eigenlijk niet mooi genoeg is om naar te kijken. Die plekken zou je geschikt kunnen maken voor sport en spel. In plaats van de vakbeplanting kan je er ruig gras en een klimboom zetten zodat een meer informele speelplek ontstaat waar kinderen zelf invulling aan kunnen geven.”

Westgeest weet dat dergelijke terreintjes op veel enthousiasme kunnen rekenen, evenals de informele speelcircuits met bijvoorbeeld hinkelbanen en knikkerputten die in een aantal wijken de speeltuinen hebben vervangen. „Je moet een buurt in de gaten blijven houden”, benadrukt hij. „Om de paar jaar moet je weer gaan praten of elementen veranderen. Onze ervaring is dat bewoners alleen op die manier actief blijven.” ●

Peter Westgeest

Sjaak Smits

Ottersum

Breedgedragen plan vergroot slagingskans

In Ottersum is voor de jeugd weinig te doen, vond Sjaak Smits vier jaar geleden. Voor een terrein in de nabijheid van een school, een kinderdagverblijf en een aantal seniorenwoningen bedacht hij een plan. Sport- en speelstraat De Brink moet zowel jeugd als aanwonende senioren de mogelijkheid geven om te bewegen en elkaar te ontmoeten.

Auto's beheersen het hele straatbeeld, vertelt Sjaak Smits, voorzitter van stichting De Brink. „We wilden een plek in het dorp waar het spelende kind nu eens voorrang heeft.” Vier jaar geleden bedacht hij samen met een groepje enthousiaste dorpsbewoners een plan voor een stuk gemeentegrond dat eigenlijk voor niemand van nut was. Centraal in het grasveld stond een boom, die maakte voetballen onmogelijk. Smits heeft een andere indeling van het terrein voor ogen met verschillende zones: een kunstgrasveld voor balspelen, een zone voor klimmen en klauteren en een gebied waar hutten gebouwd kunnen worden en het avontuur lonkt. Tegen de wand van de aanpalende gymzaal van een school verschijnt een klimwand waar de oudere jeugd haar gang kan gaan. Zo is er voor elk kind in de leeftijd van zes tot achttien jaar mogelijkheid tot bewegen en ontmoeten.

Ook wordt een jeu de boules baan aangelegd. De baan vormt een schakel tussen de jeugd en de omwonende senioren. Smits is niet bang dat die twee generaties elkaar in het vaarwater zitten. „Omwonenden zijn enthousiast over het

plan”, vertelt hij. „Toen we voorstelden om de klim- en klauterzone met een heg af te schermen, kwam er zelfs protest van de ouderen. Ze wilden juist zicht houden op de kinderen.”

Het plan wordt breed gedragen door burgers en betrokkenen. Dat maakt de kans van slagen groot, meent de voorzitter. Het is de bedoeling dat de gymleraar van de school ook na schooltijd activiteiten op het terrein organiseert. „Die betaalde kracht vormt de spin in het web en heeft zicht op de kinderen en op eventuele problemen.”

Tevens is er contact met sportclubs en het verenigingsleven in de omgeving. Zo zullen bijvoorbeeld alle sportverenigingen in blokken van zes weken clinics en toernooitjes organiseren op de woensdagmiddag. Smits: „Dat is leuk voor de jeugd en voor de club een kans om leden te winnen. Zo zal iedere week een andere sport centraal staan.”

Bijdrage leveren

De gemeente Gennep, waar Ottersum toe behoort, omarmde het plan en verstrekke €90.000 subsidie. Voor realisering van het

hele project is in totaal €250.000 nodig. Die gelden moeten komen van de provincie Limburg, het bedrijfsleven en landelijke fondsen. Ook wordt de jeugd zelf aangesproken. Met acties als 'heitje voor een karweitje' worden ze aangespoord een bijdrage te leveren. Dat lukt aardig, vertelt Smits. „En het is belangrijk dat ze het gevoel krijgen: daar heb ik toch twaalf auto's voor moeten wassen. Dat maakt ze betrekken.”

Met z'n allen de handen uit de mouwen steken en betrokken zijn bij je omgeving, dat is de grote kracht van het project. Smits: „In de grote steden zijn ze vaak de grip op de jeugd kwijt. Hier in Ottersum kennen we de jeugd nog, en dat moeten we niet uit onze handen laten glippen. De sport- en speelstraat daagt kinderen uit om zich te ontwikkelen op motorisch én sociaal gebied. Samen spelen en al spelenderwijs leren en groeien is essentieel voor kinderen. Het is jammer dat mede door het drukke autoverkeer de straat daarvoor niet meer geschikt is. Gelukkig is er voor de kinderen in Ottersum vanaf 1 september sport- en speelstraat De Brink.” ●

Groen maakt spelen leuk

„Waar is nou die parse Milka-koe?“, vroeg een Rotterdams jochie toen hij met zijn klas een boerderij bezocht. Het is illustratief voor de afstand die de jeugd heeft tot de natuur. Daar moet verandering in komen, vindt een groeiend aantal mensen, te beginnen met groene speelplekken.

Tekst Suzan Crooijmans / Beeld Rens Kromhout

Er zijn mensen die vinden dat kinderen tegenwoordig alles hebben en alles mogen. Het is maar hoe je het bekijkt. Als het gaat om buitenspelen komt de huidige generatie kinderen er bekaaid af, zowel voor wat ze hebben aan mogelijkheden als voor wat ze mogen van hun ouders en de mensen in de buurt. Spelen is toegestaan, maar dan wel binnen de omheining van de formele speelplek. De omgeving daarbuiten is gevaarlijk, moderig en spelen buiten het hek veroorzaakt overlast.

Triest eigenlijk dat kinderen niet meer, zoals eerdere generaties, hutten mogen bouwen in bosjes, een balletje kunnen trappen op een grasveldje of picknicken in het park. Gelukkig komt er een beweging op gang die zich het 'lot' van kinderen aantrekt en pogingen doet om buitenspelen in de natuur weer te laten gebeuren.

Natuur bij huis

Vergeleken met tien jaar geleden durven steeds meer gemeenten afstand te doen van de traditioneel ingerichte speelplekken, in het groeiende besef dat beplanting en natuurlijke elementen zo veel meer uitnodigen tot creatief spel. Groen is essentieel om leuk te kunnen spelen, vindt Richard Louv, auteur van het boek 'Last Child in the Woods' (Laatste kind in het bos). Volgens Louv staat de relatie tussen kinderen en de natuur steeds meer onder druk. Zijn boek is één pleidooi voor het contact van kinderen met de natuur. Hij doet suggesties om op een creatieve manier opnieuw vorm te geven aan de stedelijke omgeving. „In veel woonwijken is nauwelijks nog spannend groen te bekennen“, stelt Louv, „maar natuur dicht bij huis is voor kinderen minstens zo belangrijk als grote natuurgebieden.“

Louv staat niet alleen in die mening. In Nederland is veel sympathie voor zijn boodschap, omdat het een bron van herkenning is. Buitenspelen in de openbare ruimte is steeds minder onderdeel van het leven. Het wordt meer en meer een op zichzelf staande activiteit op een daarvoor bestemde plek. Door concurrerende activiteiten, zoals televisie kijken

en computeren, brengen kinderen meer tijd binnenshuis door. De effecten van de scheiding van kinderen en natuur zijn de laatste jaren steeds vaker onderzocht. Ze bevestigen het idee dat kinderen die buitenspelen creatiever zijn, zich beter kunnen concentreren, meer rust hebben en beter presteren op school.

Bewegen in het groen

Om kinderen weer op een speelse manier met de natuur in contact te brengen, moet er veel georganiseerd worden. Plant Publicity Holland (PPH) heeft de handschoen opgepakt. Met de campagne 'Bewegen in het groen' wijst PPH gemeenten en instellingen op de voordelen, het belang en de functionaliteit van bomen en heesters op speelplekken. Margareth van der Horst, manager openbaar groen bij PPH, voelt het als een plicht om kinderen in aanraking te laten komen met bomen en struiken: „Op de eerste plaats voor hun ontwikkeling, maar ook om respect bij te brengen voor de natuur.“

Niet voor niets heeft PPH de *Pterocarya fraxinifolia* uitgeroepen tot Boom van het jaar 2008. Samen met nog zeven bomen die geschikt zijn voor aanplant in speeltuinen, speelplaatsen en parken is deze karakteristieke boom afgebeeld op posters, die onder meer onder gemeenten worden verspreid.

Van der Horst merkt dat gemeenten een groeiende belangstelling hebben voor groene speelplekken. „We krijgen vragen over welke bomen geschikt zijn en uitnodigen tot spelen. De bomen moeten tegen een stootje kunnen, want ze moeten – mits veilig – bestand zijn tegen klimmen. Maar het gaat ook over de juiste boom op de juiste plaats, veiligheid, onderhoud, de functie van de speelplek en de behoefte van de kinderen. We zijn tot de conclusie gekomen dat hier normen voor nodig zijn. Dus heeft PPH samen met het ministerie van LNV, de VHG en de stichting Entente Florale een commissie opgericht die criteria opstelt voor de groene speelplaats.“ In de commissie zitten boomkwekers, ambtenaren, ontwerpers, pedagogen, stichting Keurmerk, PPO (praktijkonderzoek plant en omgeving) en GGD.

PPO wil de criteria begin oktober definitief hebben. „Het lijkt ons een passende gelegenheid om ze samen met de prijsuitreiking van de Entente Florale door minister Verburg, bekend te maken. Ook wordt een certificaat uitgereikt aan de gemeente die zich het meest heeft ingespannen om het thema 'bewegen in het groen' op te nemen in het beleid. In het bestek van de criteria daagt de minister gemeenten en groenvoorzieners uit mee te doen aan de prijsvraag 'De groenste speelplek 2009'. Zo proberen we mensen te stimuleren daadwerkelijk vernieuwend aan de gang te gaan met de inrichting van speelplekken, met als hoofddoel kinderen in contact te brengen met (vakkundig aangelegd) groen“, aldus Van der Horst.

Natuurlijke omgeving

Peter Doornenbal van BuroBlad in Tilburg is een van de commissieleden. Hij ziet niets liever dan dat kinderen weer massaal met de natuur in aanraking komen. In zijn ontwerpen voor speelplekken vormt de natuurlijke omgeving de basis. Als er nog een plekje over is, kan er eventueel een toestel bij, maar noodzakelijk is het niet, vindt Doornenbal. „Onze benadering staat haaks op die van een speeltoestelverancier, die de ruimte volpakt met toestellen en als er een plekje over is, nog een struikje plant“, zegt hij.

Opdrachtgevers die met BuroBlad in zee gaan, krijgen eerst 'voorlichting' over wat ze wel en vooral niet kunnen verwachten. „Onze visie op spelen wijkt soms behoorlijk af van wat in veel gemeenten 'gangbaar' is“, zegt Doornenbal. „Wij willen dat kinderen zelf hun spel maken. Op een glijbaan kun je naar beneden glijden, meer niet. Als een kind dat drie keer heeft gedaan, kijkt hij wat er nog meer te doen is. In onze ontwerpen staan elementen die de fantasie prikkelen, bijvoorbeeld een half open, ronde wand van palen van ongelijke hoogten. Soms is het een huis, soms een winkel, soms een auto, net wat een kind erin ziet.“

Groen is vaak een ondergeschoven kindje bij de inrichting van wijken,

meent Doornenbal. „Weliswaar zijn ruimtes ingesteld om te spelen, maar die nodigen niet uit tot creatief spel. Waarom wel een plein en geen grasveld? Het zijn keuzes van volwassenen. Vraag je kinderen wat ze willen, dan komen andere wensen naar voren.“

Tijdens informatiebijeenkomsten voor bewoners ziet Doornenbal dat de aanwezigen gaandeweg hun idee over spelen bijstellen. „In eerste instantie denken ouders bij spelen nog aan kant-en-klare toestellen, maar als we ze vragen naar leuke speelmomenten uit hun eigen jeugd herinneren ze zich vooral hutten bouwen, in bomen klimmen, tikkertje en verstoppertje. Als mensen zich daarvan bewust zijn, raken ze enthousiast.“

Basis voor de ontwerpen van BuroBlad zijn natuurlijke materialen, zoals hout en grote morene keien. Als bijkomend effect van deze natuurlijk ingerichte speelplekken wijst Doornenbal gemeenten op de uitstraling ervan voor de om-

Spelen in de natuur moet ook dicht bij huis mogelijk zijn.

geving en de wijk. „Het is aantrekkelijker om tegen groen aan te kijken, dan tegen een kale plek met toestellen. Bovendien is een groene plek voor mensen zonder spelende kinderen leuk als ontmoetingsplek. En de kosten? Die zijn vergelijkbaar met de geijkte speelplek mét een aardige hoeveelheid toestellen.“ ●

Liever een paar grote speelplekken dan veel kleine

Bij de inrichting van een nieuwe wijk of het revitaliseren van een bestaande, loont het de moeite in een vroeg stadium rekening te houden met ruimte voor kinderen en jongeren. Dirk Vermeulen adviseert gemeenten over de situering van speelplekken en de inrichting ervan. Die aanbevelingen doet hij op basis van inventarisaties en uitgebreid onderzoek naar vraag en aanbod.

Tekst Suzan Crooijmans / Beeld Ferry Noordam en Gerdien de Nooy

Voor veel gemeenten is het lastig inschatten of de speelruimte in de openbare ruimte beantwoordt aan de behoefte. Bij het plaatsen of vervangen van speeltoestellen rijst de twijfel: doen we wel het juiste? Een speelplek is niet per definitie geslaagd als er een schommel, duikelrek en zandbak aanwezig zijn. Zover zijn beleidsmakers op het terrein van spelen wel. Maar hoe moet het wel?

Stedenbouwkundige Dirk Vermeulen van Stichting Speelruimte stelt dat kinderen op de eerste plaats naar buiten gaan om anderen te ontmoeten en samen dingen te doen. Met dit gegeven als leidraad wijst Vermeulen binnen wijken en buurten locaties aan die deze functie kunnen bekleden. Het gaat dan niet alleen om het creëren van basisvoorwaarden voor het reserveren van de ruimte voor speelplaatsen en jongerenontmoetingsplekken, maar ook om de integrale speelkwaliteit van de wijk. Voor nieuwbouwwijken die enkel nog op papier staan en voor bestaande wijken verschilt de aanpak niet wezenlijk.

Tijdrovend

In zijn kantoor in een monumentaal patronaat, aan de rand van het centrum

van Amersfoort, maakt Dirk Vermeulen even tijd voor een interview. Eigenlijk moet hij in Den Haag aan de gang. De gemeente heeft hem ingeschakeld voor een visualisatieonderzoek van de vierhonderd speellocaties in de stad.

Volgens de NEN-normen moeten de speeltoestellen zes keer per jaar op veiligheid worden gecontroleerd. „Een tijdrovende en kostbare zaak”, verzucht Vermeulen. „Het nakijken van de toestellen is zo gebeurd. Een geoeffend oog heeft in twee, drie minuten de toestellen op een speelplek beoordeeld. De tijd zit vooral in het gaan van de ene plek naar de andere. Den Haag is verdeeld in acht stadsdelen. Elk stadsdeel telt gemiddeld zo'n veertig tot zestig speellocaties. Tel maar uit.”

Vermeulen is om diverse redenen pleitbezorger van een beperkt aantal grote speellocaties, boven vele kleine. Langzaam maar zeker pakken gemeenten zijn signaal op. Vanwege de kosten en uit het oogpunt van veiligheid is er een tendens om niet meer op elke hoek van de straat een toestel te plaatsen, maar om enkele grotere plekken in een wijk aan te wijzen voor spelen. De essentie moet daarbij niet zijn dát kinderen kunnen spelen, maar dat ze léuk kunnen spelen.

Landelijke ontwikkelingen geven aan

dat buitenspelen minder vanzelfsprekend wordt. Het ondervindt concurrentie van computergames, televisie, msn en hyves die ook een sociale behoefte invullen. Daarbij speelt dat door kleinere gezinnen er minder kinderen in de straat zijn en de ontmoetingskans kleiner is. „In de jaren zeventig was de kans dat een kind op straat iemand tegenkwam die hetzelfde wilde doen als hij, best groot. In 1970 waren er gemiddeld 2,2 jeugdigen per huishouden, in 2008 ligt dat op 0,6 jeugdige. In veel wijken zijn blokken waar onvoldoende jeugd woont om de speelplaatsen te bevolken. En over tien jaar? Dan wordt het nog lastiger om elkaar zomaar buitenspeland te ontmoeten. Gemeenten staan voor de opgave om het buitenspelen of het elkaar ontmoeten in de openbare ruimte aantrekkelijk te maken en ook in de toekomst veilig te stellen”, zegt Vermeulen.

Spannender

Uit observatieonderzoek, dat Vermeulens bureau regelmatig doet, blijkt dat nog geen kwart van de kinderen die buiten is, op speeltoestellen bezig is. De rest is ergens anders, niet eens op de speelplek. Het is spannender om elkaar op informele plekken te ontmoeten.

Voor het opstellen van een speelruimteplan zijn alle eerdergenoemde feiten belangrijk. Kinderen laten zich niet vangen op een plek, erkent Vermeulen. „Ze zijn daar waar mensen zijn. Vanuit deze gedachte zijn in sommige wijken opzettelijk geen speelplekken in het plan opgenomen. De wijk zelf heeft voldoende speelmogelijkheden in zich: de woonerven zijn de speelplekken. Echter, bewoners ervaren dat anders. Zij komen in actie voor een formele speelplek. Als achteraf dan die speeltoestellen worden geplaatst, is het vaak op locaties die uit oogpunt van sociale controle niet wenselijk zijn. Achter de woningen bijvoorbeeld, waar niemand zicht heeft op wat er gebeurt. Een parkeerplaats met

aangrenzend een speelvoorziening is op zich een sterke combinatie en een plek is ook goed als er niks staat. Gewoon een open ruimte, waar kinderen kunnen rennen en roepen.”

Drie vragen

De studie van een bestaande wijk of een nog te bouwen wijk begint Dirk Vermeulen standaard met antwoord te vinden op drie essentiële vragen: Waar kun je spelen, hoe kun je daar spelen en waar wonen de kinderen? De antwoorden op deze vragen bieden samen inzicht in de huidige of toekomstige situatie en worden gebruikt bij de analyse van knelpunten en mogelijke oplossingen voor de speelruimte.

Vanwege de ervaring in bestaande wijken is Vermeulen in nieuwe nog te bouwen wijken op veel dingen voorbereid. Hoewel de onderzoeksmethode voor wijken die alleen nog op papier staan, niet wezenlijk verschilt van die voor oude wijken, zijn er natuurlijk verschillen. „In gebieden met nieuwbouw ontwikkelt de bevolking zich anders dan in wijken met een lange geschiedenis. De eerste twintig tot dertig jaar zie je een sterke stijging van het aantal jeugdigen, gevolgd door een sterke daling. Een goede speelvoorziening voorziet in beide periodes. Je moet vooruit al kiezen welke plekken straks de centrale functie vervullen en waar tijdelijke plekken komen”, legt Vermeulen uit.

„Wij richten ons op de totale openbare ruimte”, is steevast de reactie van Vermeulen op vragen van gemeenten. „Bij het denken over speelruimte kijken gemeenten vanzelfsprekend naar de gemeentelijke ruimtes en de eigen speeltoestellen. Wij vragen echter altijd of we de focus mogen verbreden met bijvoorbeeld het schoolplein of de speeltuin. Door andere speelterreinen bij het plan te betrekken, kun je tot heel andere oplossingen komen.”

Soms betreft Vermeulen ook kinderen ►

Kinderen moeten zich herkennen in een speelplek. Het gaat erom dat zij leuk kunnen spelen.

bij de planvorming. „In Venray is met onze steun een Kinderraad geformeerd. We hebben kinderen gevraagd in welke richting de speelvoorzieningen zich moeten ontwikkelen. Wat vinden ze leuk, wat is saai, wat is modern, wat is ouderwets? De kinderen waren vereerd dat ze hun mening mochten geven en dat er naar ze werd geluisterd. Ze beseften ook dat de realisatie een langetermijnplanning heeft en dat bij het gereedkomen van de nieuwe plekken zij er al niet meer zouden spelen.”

Niet overal weten kinderen aan te geven wat ze willen. „In grote steden zijn kinderen soms zo onbekend met buitenspelen dat ze niet weten wat kan. Daarom is daar een vorm van spelbegeleiding nodig. In bepaalde buurten in Rotterdam bijvoorbeeld, rijdt een spelbegeleider rond op een bakfiets met ballen, rackets, springtouw en ander spelmateriaal. Hij spreekt kinderen aan, leent ballen en rackets uit en, heel belangrijk, speelt mee.”

Een goede speelplek in een woonomgeving moet voldoen aan vijf basiswaarden: veiligheid, bereikbaarheid, herbergzaamheid, herkenbaarheid en samenhang. In een wijk die nog van de grond moet komen, kan je hiermee vooraf rekening houden.

Checklist

Het in kaart brengen van vraag en aanbod doet Vermeulen aan de hand van een checklist. Hij gebruikt de papieren plattegrond daarbij als vertrekpunt. Belangrijk bij de planning is de leeftijdsopbouw van een wijk. Een nieuwbouwwijk wordt doorgaans door veel jonge gezinnen bevolkt, de leeftijdsopbouw in een bestaande wijk is wisselend. Het ene blok in de wijk zal 'jonger' zijn dan het andere.

Vermeulen werkt de checklist af per aflopend schaalniveau: de wijk, de buurt, het huizenblok, de straat (zie kader). Op basis van bevolkingsopbouw, speelvoorziening en doorgangsroutes kadert hij de plattegronden in met in zijn achterhoofd de vraag: wat is het aanbod aan speeltoestellen en informele ruimte en wat is de vraag, dat wil zeggen hoe is de structuur van de wijk?

Hij waakt ervoor dat de directe woonomgeving voor kinderen veilig is. Bronnen van gevaar zijn verkeer, water, speeltoestellen. Vermeulen vindt dat speelplekken voor kinderen tot zes jaar binnen circa 100 m bereikbaar moeten zijn en voor kinderen van zes tot twaalf jaar binnen zo'n 350 m. Een speelplek langs een drukgebruikte route is beter bereikbaar dan op een afgelegen plek aan de rand.

Voorts moeten speelplekken herbergzaam zijn en bescherming bieden tegen wind, regen, zon en kou. De woonomgeving moet het spelende kind herkenbaarheid bieden, in de zin van 'hier mag je spelen' en 'dat is de weg terug naar huis'. Ook is Vermeulen van mening dat de speelruimte moet samenhangen met de overige functies en voorzieningen in de woonomgeving. Samenhang heeft verbanden met bereikbaarheid en gebruik van speelruimte. Het schoolplein is bij uitstek een voorbeeld van ontmoetingsruimte verder weg van huis.

Verantwoordelijkheid

De speelruimteplannen van Vermeulen en de adviezen aan de opdrachtgevers

vinden eigenlijk altijd wel een sympathiek gehoor. Maar dat wil lang niet altijd zeggen dat de plannen snel worden opgevolgd. „Aan de ene kant onderkennen gemeenten het belang van goede speelvoorzieningen en nemen ze hun verantwoordelijkheid daarin en aan de andere kant frustreert het ambtelijke proces van overleg en uitstel de realisatie. Soms wordt eindeloos gebakkeleid over de financiële paragraaf, terwijl goedbeschouwd de investeringen voor een speelplek te overzien zijn en de gemeente uitgaat van een levensduur van gemiddeld tien jaar.”

„Als adviseur doe ik mijn best om de lokale ruimte optimaal tot haar recht te laten komen. Ik kom goed ingerichte plekken tegen die klein zijn en omgekeerd hele grote oppervlaktes die elk doel missen. Ik ben dan ook niet zo gelukkig met elk voorstel om een minimaal percentage van een woongebied te reserveren voor speelruimte. Het gaat om de kwaliteit van de inrichting, de doeltreffendheid. De kinderen voor wie het bedoeld is, moeten zich erin herkennen. Als dat is gelukt, dan is mijn missie geslaagd”, besluit Dirk Vermeulen. ●

Dirk Vermeulen doet visualisatieonderzoek aan de vierhonderd speellocaties in Den Haag.

Checklist voor een speelweefsel in de woonomgeving

Wijk

Beginnend bij het wijkniveau (tot circa 5.000 woningen) dienen de volgende vragen zich aan:

- 1 Is de ontsluiting zodanig dat er door verkeersbarrières geen te kleine speelgebieden ontstaan?
In een wijk moeten kinderen ongehinderd een bereik hebben van 400 m.
- 2 Is er op redelijke afstand (300 - 800 m) voldoende informele groene ruimte voor bewegings- en balspel?
In een groenzone op wijkniveau moeten vrije ruimtes van 3.000 m² mogelijk zijn. Voor de gebruikswaarde is een breedte vanaf 100 m nodig.
- 3 Is de groene ruimte goed bereikbaar?
Vaak worden dit soort groene voorzieningen los gedacht van de woonomgeving. Ze zijn bijvoorbeeld gepland aan de andere kant van de drukke weg. Een leuke speelomgeving, maar een kind mag er niet alleen naar toe.
- 4 Waar zou een jongerenontmoetingsplaats kunnen ontstaan?
De voorkeur voor hangplekken zijn locaties waar veel mensen langskomen, bijvoorbeeld routes en kruispunten naar winkels en andere voorzieningen.

Buurt

Vragen op buurtniveau (tot circa 1.000 woningen) zijn:

- 1 Waar liggen mogelijke barrières, hoe is de ontsluiting, waar ligt water en zijn er nog andere scheidende elementen? Mogelijk ontstaan hierdoor geïsoleerde speelgebieden, waardoor op buurtniveau meer speelvoorzieningen nodig zijn.
- 2 Zijn er langs barrières op buurtniveau voldoende informele veilige speelruimtes?
In het ontwerp wordt veelal wel rekening gehouden met auto's, fietsers, voetgangers en begeleidend groen, maar niet met spelende kinderen. Zorg daarom ook op buurtniveau voor brede trottoirs (2 m) langs wegen.
- 3 Kan de snelheid van auto's beperkt worden tot 30 km per uur?
Een belangrijk gevoel van onveiligheid voor kinderen en hun ouders is die enkele auto die veel te hard rijdt.
- 4 Is er op redelijke afstand (300 m) voldoende informele ruimte voor bewegings- en balspel?
Zijn er voldoende harde en onverharde plekken in de buurt vanaf 500 m² - 2.000 m² voor ruimtevragend spel beschikbaar? Dit hoeven niet perse afgeschermdes ruimtes te zijn. Een dubbelfunctie met parkeren is goed denkbaar.
- 5 Zijn er groenzones waar creatief spel wordt gestimuleerd?
Een voor creatief spel geschikte groenzone moet voldoende maat hebben en niet al te veel in het zicht liggen. Minimummaat voor de breedte van een avontuurlijke strook met speelbosjes is 8 à 10 m.
- 6 Waar zou een jongerenontmoetingsplaats kunnen ontstaan?

Straat

Blok- en straatniveau (100 - 140 woningen):

- 1 Kun je goed spelen op straat, hoe zit het met de verkeersveiligheid, moeten snelheidsremmers worden opgenomen en is er ruimte om de weg te laten slingeren?
Is er genoeg ruimte om te spelen en hoe is de inrichting? Stoepranden, bomen, drempels, straatmeubilair, poort, bushokje en overstek nodigen uit tot spelen.
Zijn er plekken in de verkaveling waar geen auto's komen, bijvoorbeeld hofjes, paden, afgesloten stukken straat?
- 2 Zijn er achterpaden waar je kunt spelen?
Achterpaden zijn vooral in trek bij jonge kinderen en meisjes. Ze bieden vaak een veilige en beschutte omgeving voor allerlei ontdek- en fantasiespel.
- 3 Zijn er plekken waar je uit de wind bent?
Bij het inrichten van een buurt wordt meestal geen rekening gehouden met windrichtingen. Door beplanting en gebouwvormen kan een straat uit de wind komen te liggen.
- 4 Kun je makkelijk naar buiten om te gaan spelen?
De voordeur en de keukendeur geven een directe weg naar buiten. Bij gestapelde woningen is het naar buiten gaan een onderneming: het te hoge liftknopje, een zware deur, een enge galerij.

Schoolplein ook open voor buurtkinderen

Leidschendam-Voorburg richt vijf schoolpleinen in als openbaar speelplein. De gemeente creëert zo meer speelruimte en de scholen krijgen voor een prikkie gloednieuwe speelvoorzieningen. „De gemeente, de scholen, de kinderen en hun ouders: iedereen heeft hier baat bij. Dit is typisch een win-winsituatie”, aldus de verantwoordelijke wethouder.

Tekst Johan Nebbeling / Beeld Ferry Noordam

Directeur Ronald van der Lubbe van openbare basisschool Christina in Leidschendam-Zuid is in zijn nopjes. Binnenkort verandert het kale plein bij zijn school in een kleurige speelplaats met gloednieuwe speelvoorzieningen. Gepland staan een tafeltennistafel, een duikelrek, een ballenvanger, een klimrek, bankjes en nog wat klein spul.

„Mooi”, vindt de directeur. „Echt een verrijking, goed voor de uitstraling van de school.” En een koopje, de school betaalt slechts eenderde van de kosten van de metamorfose, die circa €30.000 bedraagt. De rest komt voor rekening van de gemeente, die ook onderhoud en beheer van de toestellen op zich neemt.

De directeur is blij met deze oplossing. „Zelf hadden we het nooit kunnen bekostigen. De nieuwe speelplaats is leuk voor onze leerlingen en voor de kinderen in de buurt. Maar het is ook een goede reclame voor de school. Misschien levert die speelplaats ons wel nieuwe leerlingen op. Omdat we in een tamelijk vergrijzende wijk zitten kunnen we die altijd gebruiken.”

Feestelijk

Later dit jaar wordt de speelplaats officieel geopend. Dat gaat zeker gepaard met enige feestelijkheden, zegt wethouder Eppe Beimers, verantwoordelijk voor het speelruimtebeleid. „Het is de eerste van

de vijf schoolpleinen die we de komende periode onder handen nemen. Daar staan we natuurlijk even bij stil.”

De inrichting van de vijf schoolpleinen tot speelplaatsen vloeit voort uit het Speelruimteplan van de gemeente (zie kader). Beimers: „We hebben in sommige wijken een tekort aan openbare ruimte voor het creëren van speelplaatsen. Vooral in het Voorburgse deel, waar de bebouwingsdichtheid wat hoger is. Maar we vinden het zeer belangrijk dat kinderen de ruimte hebben om lekker buiten te kunnen spelen. Daarom willen we de ruimte die er is, optimaal benutten. Schoolpleinen liggen dan voor de hand.”

Privé-terrein

Schoolpleinen zijn echter eigendom van de schoolbesturen en niet van de gemeente. Dat geldt in Leidschendam-Voorburg ook voor de openbare scholen, die sinds enkele jaren onder een stichting vallen. Ook de 'openbare' schoolpleinen zijn privé-terrein en dus 'in beginsel' niet toegankelijk voor kinderen die niet op de betreffende school zitten. Nogal wat schoolpleinen zijn, onder meer uit vrees voor vandalisme, na schooltijd hermetisch afgesloten.

Wethouder Beimers: „We moesten de schoolbesturen dus overhalen om hun schoolplein buiten schooltijd open te stellen. Maar we hebben het ze echt niet opgedrongen. De meeste schoolbesturen stonden meteen welwillend tegenover ons voorstel. Logisch, want ze krijgen tegen een betrekkelijk laag tarief prachtige speelvoorzieningen, waar ook hun leerlingen gebruik van kunnen maken. En omdat de gemeente ook verantwoordelijk is voor het onderhoud, hebben ze daar bijna geen omkijken naar.”

Tussen de deelnemende scholen en de gemeente zijn goede afspraken gemaakt over zaken als onderhoud (volledig voor rekening van de gemeente, inclusief de jaarlijkse verplichte keuring) en verantwoordelijkheid. Want wie is er aansprakelijk als er wat gebeurt, binnen of buiten schooltijd? Beimers: „Als er sprake is van een ongeluk door een defect aan een toestel, is de gemeente verantwoordelijk. De kans dat er om die reden iets gebeurt is echter klein, want de speeltoestellen

zijn duurzaam, volledig gecertificeerd, voldoen aan alle veiligheidseisen en worden jaarlijks gekeurd.”

Bij een ongeval door oneigenlijk gebruik is tijdens de schooluren de school meestal verantwoordelijk, omdat dan sprake kan zijn van gebrek aan toezicht. Buiten schooluren zijn de ouders van het betreffende kind verantwoordelijk. Dat is volgens de wethouder conform de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek en niet anders dan elders op de openbare weg. Alleen als er aantoonbaar sprake is van ernstige nalatigheid, kan de gemeente aansprakelijk worden gesteld.

Bij de keuze van de toestellen heeft de gemeente nauw overlegd met de scholen, vertelt ambtenaar Martijn van Kooten, verantwoordelijk voor realisatie en beheer van de speelplaatsen. „Belangrijk is vooral dat de toestellen veilig en duurzaam zijn. Ze krijgen veel te verduren en moeten jaren mee. Verder moeten meerdere kinderen tegelijk op een toestel kunnen spelen. Aan een schommel heb je op een schoolplein niet zo veel, aan een uitdagend klimtoestel des te meer. Ten slotte hebben we naar de diversiteit gekeken: een speelpleintje moet voldoende afwisseling bieden en interessant zijn voor kinderen uit verschillende leeftijdscategorieën.”

Vandalisme

Enkele schoolbesturen maakten zich wel zorgen over overlast door 'hangjongeren' en vandalisme nu hun schoolplein een openbare bestemming krijgt. Om die angst weg te nemen, is in de overeenkomst een 'overlastprotocol' opgenomen. Dat behelst onder meer de afspraak dat de gemeente het vandalisme nauwlettend in de gaten houdt en snel in actie komt als zich problemen voordoen.

Directeur Van der Lubbe van de Christinaschool denkt niet dat het zo'n vaart zal lopen: „Ons schoolplein is nu ook al voor iedereen toegankelijk en van vandalisme hebben we eigenlijk nooit last. Misschien verandert dat als er straks meer kinderen komen of als groepjes jongeren 's avonds op het schoolplein gaan rondhangen, maar dat zien we dan wel weer. Voorlopig zijn wij allemaal ontzettend blij met ons nieuwe plein.” ●

Speelruimteplan 'Geef ze de ruimte...'

'Geef ze de ruimte...' heet het Speelruimtebeleidsplan dat de gemeente Leidschendam-Voorburg in 2005 heeft vastgesteld. Uitgangspunt van het plan is dat de kinderen uit de gemeente de komende jaren over voldoende goede, veilige en uitdagende speelruimte kunnen beschikken. „Spelen is geen luxe, maar een noodzaak”, constateert het plan. „Kinderen moeten spelen om zich geestelijk en motorisch te kunnen ontwikkelen en uiten. Daarnaast leidt de aanwezigheid van speelruimte tot een leefbare samenleving.”

Aanleiding voor het ontwikkelen van een Speelruimtebeleidsplan was onder meer de invoering van het Attractiebesluit in 1997, waardoor veel 'onveilige' speelplaatsen moesten worden opgeruimd. Omdat er in het verleden niet of nauwelijks was afgeschreven op speeltoestellen was er onvoldoende budget om nieuwe te plaatsen en had de gemeente onvoldoende mogelijkheden om snel in te kunnen spelen op de wensen van kinderen en hun ouders. Ook speelde mee dat Leidschendam-Voorburg een fusiegemeente is en dat het beleid van beide, voorheen zelfstandige gemeenten, gelijk moest worden getrokken.

Het Speelruimtebeleidsplan zet enerzijds in op het ontwikkelen van nieuwe en het verbeteren van de bestaande informele speelruimte, zoals stoepen, pleinen, bermen en grasvelden. Anderzijds neemt het aantal formele speelplaatsen af. De overgebleven speelplaatsen worden echter kwalitatief op een hoger plan gebracht. Bij de opstelling en uitvoering van het plan zijn en worden burgers en vooral kinderen nauw betrokken. De gemeente heeft gekozen voor een wijkgerichte aanpak.

Het Balboaplein in Amsterdam is samen met de kinderen uit de wijk ontworpen.

Voor iedereen, van 0 tot 99, moet er wat te beleven zijn

Verzamel kinderen en jongeren op één plek en maak er een buitenruimte van waar echt wat te beleven valt. Daar zijn vier deskundigen het over eens. Maar hoe zo'n speelplek verder vorm moet krijgen, daarover lopen de meningen sterk uiteen.

Tekst Miranda Vrolijk / Beeld Ferry Noordam, Rens Kromhout en Gerdien de Nooy

Het inrichten van speelplekken wordt niet altijd gezien als een ontwerp-opgave. Daarom kun je bij voorbaat al voorspellen hoe een gemiddeld speeltuintje eruitziet: een klimtoestel met wat wipkippen, schommels en een zandbank. Toch noopt de steeds schaarser wordende ruimte in de stedelijke omgeving dat er anders en grondiger over de inrichting van speelplekken nagedacht wordt. Er is immers weinig ruimte terwijl wel alle leeftijdsgroepen van 0 tot 99 bediend moeten worden. En het zou toch zonde zijn wanneer de toch al schaarse ruimte maar matig wordt gebruikt?

Maar hoe doe je dat dan? Die vraag legde Tuin&Landschap voor aan vier des-

kundigen: twee ontwerpers, een adviseur en een vertegenwoordiger van Jantje Beton. Eén ding staat voor hen als een paal boven water: liever één grote plek inrichten waar alle leeftijdsgroepen terecht kunnen dan her en der een klein speeltuintje aanleggen wat veel meer ruimte kost en waar weinig te beleven valt.

De vier verschillen echter wel van mening over hoe zo'n grote plek dan ingericht moet worden. Maak je voor iedere leeftijdsgroep een eigen plek en scheid je die plekken dan duidelijk door bijvoorbeeld een haag of een muurtje, of maak je de gehele ruimte overal voor alle leeftijden bruikbaar? ●

Guido Hermans - Stadsruimte: Oudsten en jongsten zo ver mogelijk uit elkaar

„Ik heb hier de ruimtelijke scheiding tussen de jongste en oudste leeftijdsgroep zo groot mogelijk gemaakt”, zegt Guido Hermans van het eenmansbureau Stadsruimte in Amsterdam, dat ontwerpen voor de openbare ruimte maakt. Hij staat op het Balboaplein in Stadsdeel De Baarsjes. Een plein dat hij samen met de kinderen uit de wijk heeft ontworpen. Alle leeftijdsgroepen kunnen er spelen, maar wel elk op een eigen plek. Die verschillende ruimtes zijn echter niet fysiek van elkaar gescheiden maar lopen in elkaar over.

Hermans heeft de afstand gebruikt als ruimtelijk hulpmiddel: de allerkleinsten kunnen aan de ene kant terecht en helemaal aan de andere kant is een groot voetbalveld waar voornamelijk jongeren een balletje trappen. Ertussenin bevindt zich een klimtoestel in de vorm van een spaceshuttle, een skatecircuit met hobbels waar vooral zes- tot negenjarigen overheen gaan – ‘voor oudere kinderen is dit toch geen uitdaging’ – en een kleiner voetbalveld.

Door die scheiding in afstand is de

last die de groepen van elkaars spel zouden kunnen ondervinden tot een minimum gereduceerd. Hermans realiseert zich echter wel dat hij op dit specifieke plein relatief veel ruimte tot zijn beschikking had. Wanneer hij die luxe niet heeft, zou hij kiezen voor een duidelijker zonering.

De ontwerper vindt een grote sport- en spelruimte belangrijk omdat dit de fantasie en ontwikkeling van kinderen stimuleert. „Kinderen kunnen als het ware hun gehele speelcarrière doorlopen op een en dezelfde plek.” Net zoals het voetbalveld van de ArenA een magisch iets heeft voor de jeugd die het met de trainingsveldjes moet doen, zo lonkt ook het grote voetbalveld op het Balboaplein, waarop de kleinere kinderen ooit ook mogen spelen, maar waar ze nu nog worden weggestuurd. „Als je niet van elkaars bestaan afweet, dan fantaseer je daar niet over.” Daarnaast zijn volgens hem de grenzen tussen de verschillende leeftijdsgroepen niet keihard en bovendien voor iedereen anders. // ▶

Johan Oost - OBB Ingenieursbureau:

Goede zonering noodzakelijk

Ik ben heel erg voor grote, aantrekkelijke speelplekken voor 0 tot 99, daar waar dat kan", begint Johan Oost van OBB in Deventer, dat vooral gemeenten adviseert over alles met betrekking tot spelen in de openbare ruimte. Een grote plek biedt volgens hem meer mogelijkheden om te investeren in duurzaam materiaal en om echt wat van de plek te maken. Hij denkt bijvoorbeeld aan een heuvel met een fort en groen waarin jeugd in de bomen mag hakken en bouwen. Bovendien kan elke leeftijdsgroep zijn eigen afgebakende ruimte krijgen die ook als zodanig herkenbaar is.

Als hij met kinderen in de basisschoolleeftijd de wijk in gaat, blijkt dat ze steevast de plekken waar bijvoorbeeld naast een zandbak en een paar wipkippen voor de allerjongsten ook nog een speeltoestel voor hen staat, de jeugd deze als kinderachtig kwalificeert. Terwijl deze manier van inrichten wel veelvuldig in de praktijk voorkomt. „Basisschoolleerlingen willen nu eenmaal niet bij de kleintjes horen”, vindt Oost.

Zo'n ruimte moet dan wel een slimme inrichting krijgen. Daarom vindt Oost een goede fysieke zonering in de vorm van heuvels, hagen of zelfs wilgentunnels heel belangrijk. „Omdat het voor de verschillende leeftijdsgroepen

belangrijk is een eigen plek te hebben, maar ook om de verschillende soorten spel van elkaar te scheiden.” Hij doelt dan op het vaak wat wildere spel van de oudere kinderen ten opzichte van het fantasiespel van de allerkleinsten. Anderzijds nuanceert hij dit, want hij vindt verdringing waarbij de oudere kinderen de jongere wegsturen, een natuurlijk gegeven. „We moeten ook accepteren dat je plaats vinden en veroveren nu eenmaal bij het leven hoort.”

Voor jongeren vanaf een jaar of twaalf is een grote centrale ontmoetingsplek waar ze bijvoorbeeld kunnen skaten of voetballen ook belangrijk. Maar Oost hecht eigenlijk nog meer waarde aan meer over de wijk verspreide informele ruimtes voor hen in de vorm van bankjes, betonnen poefs of een soort fietsenrek waar ze ook op kunnen zitten. En, niet onbelangrijk, waar dat ook gewoon mag. „Jongeren zijn een enorm gemêleerde groep, die uit allemaal kleinere subgroepjes bestaat met allemaal andere behoeften. Waar de een wil skaten of voetballen, wil de ander alleen maar hangen, kletsen of blowen. Zij moeten daarvoor de mogelijkheid krijgen. Een zeecontainer voor de blowers zet je nu eenmaal niet naast de skatebaan.”

Froukje Hajer - Jantje Beton:

Vergeet tieners en meisjes niet

Een grote speelplek voor verschillende leeftijdsgroepen haalt kinderen uit de anonimiteit”, zegt Froukje Hajer, hoofd belangenbehartiging van Jantje Beton. „Zo'n plek is niet alleen om te spelen, hij biedt ook ontmoetingskansen aan kinderen, jongeren en ouders. Daardoor is er sociale controle.” Ze pleit dan ook voor grote speelplekken die meer functies combineren. Kiest een gemeente voor zo'n grote ruimte, dan is het wel zaak dat meer wijken tegelijk zo'n ruimte krijgen. Anders dreigt het gevaar dat de plek aan zijn eigen succes ten onder gaat wanneer omwonenden gaan klagen over overlast. „Zo'n speelruimte heeft nu eenmaal een enorme aantrekkingskracht, omdat daar echt wat te beleven valt.”

Volgens Hajer is het belangrijk dat elke groep zijn eigen plek krijgt, niet alleen verdeeld naar leeftijd, maar ook met onderscheid tussen jongens en meisjes. Speelruimtes zijn vaak ingericht op sport- en spelactiviteiten maar volgens Hajer hebben meisjes andere behoeften zoals een plek waar ze rustig kunnen zitten en kletsen.

Daarnaast wijst de belangenbehartiger erop dat tieners van twaalf tot veertien nogal eens buiten de boot vallen. Jantje Beton heeft daarom recent een brochure uitgegeven waarmee ze deze leeftijdsgroep onder de aandacht brengt van gemeenten

Froukje Hajer

Elger Blitz - Carve:

Maak alles multifunctioneel

Tieners zijn op zoek naar hun eigen plek, mogen verder van huis, zoeken hun grenzen op. Tegelijkertijd horen ze nog niet echt bij de jongeren en hebben ze behoefte aan een bepaalde mate van toezicht.” Een plek die voor tieners is ingericht, combineert volgens Hajer gewoon kunnen hangen met bepaalde uitdagende toestellen waarvan ze niet worden weggestuurd omdat ze voor de kleintjes bestemd zijn. „Tieners zijn fysiek nog steeds op zoek naar uitdagingen.” Ook is het belangrijk dat ze bij het ontwerpproces worden betrokken.

Hajer vindt verder belangrijk dat een grote speelruimte een goede zonering krijgt om verdringing te voorkomen, bijvoorbeeld met muurtjes of beplanting. „Kinderen en jongeren houden juist van groen.” Ook moeten de routes naar de ontmoetingsplek kindvriendelijk worden ingericht.

Tot slot wil Hajer dat opdrachtgevers ontwerpers vanaf het begin bij de planvorming betrekken. „Speelplekken inrichten is een apart vak en wordt nog te vaak behandeld als sluitpost. Bovendien hebben ontwerpers vaak te maken met weinig ruimte of een slechte locatie.”

Wij propageren integraal gebruik van de openbare ruimte”, stelt Elger Blitz van Carve, een ontwerp- en ingenieursbureau in Amsterdam dat bij de inrichting van de openbare ruimte kinderen en jongeren als uitgangspunt neemt. Naast de totale ruimte ontwerpt het bureau vaak zelf de producten voor de speelruimtes. Bij het inrichten van speelruimtes heeft het bureau als doel dat meerdere groepen er gebruik van kunnen maken. En dan niet alleen van een beperkt aantal vierkante meters maar van de complete ruimte.

Het opdelen van de plek naar leeftijd door een strikte zonering is voor Blitz dan ook uit den boze. „Alleen als je samen speelt, leer je met elkaar omgaan, leer je relaties met elkaar onderhouden.” Dit betekent niet dat je een wipkip midden in de skatebaan zet. Maar een zand- speelplaats er pal naast, zoals Carve dat op een speelplek in Den Haag heeft gedaan, blijkt goed te functioneren. „Je ziet dat de oudere skaters de kinderen die eraan spelen tot de orde roepen wanneer die aan het ruzie maken zijn.”

Een ander voorbeeld is een gecombineerd basket-/voetbalveldje met daaromheen een brede hellingbaan. Die rand is te gebruiken door toeschouwers om op te zitten, door inline skaters om op te

stunten en door peuters die er met hun driewielers op kunnen fietsen. „Juist in de stedelijke omgeving waar de ruimte schaars is, is die multifunctionaliteit heel belangrijk.”

Voor verdringing is Blitz niet bang. „Wat vaak vergeten wordt, is dat de verschillende leeftijdsgroepen op heel andere tijdstippen buiten zijn. De allerkleinsten spelen vooral 's morgens buiten, de basisschoolkinderen in de middag en de jongeren tegen de avond. Het gebeurt zelden dat kinderen worden weggestuurd. Natuurlijk heb je wel piekmomenten zoals op zondag, maar dat heb je in het gewone leven ook.”

Daarnaast is hij van mening dat de huidige methodiek, die ervan uitgaat dat kinderen tot zes jaar in een straal van roo m rondom hun huis moeten kunnen spelen zonder dat zij daarbij barrières tegenkomen, niet opgaat in een stedelijke omgeving. „Zijn er überhaupt nog kinderen in die leeftijd die in de stad onbegeleid gaan spelen? Beter is het om al die kleine speelfruitseltjes op een hoop te vegen en er een grote plek van te maken waar je dan ook nog eens veel meer groen kwijt kan.”

Verder vindt de ontwerper de huidige oplossingen voor hangjongeren volkomen achterhaald. „Die krijgen dan wat ik noem een excuusplek helemaal ergens achter in het park, omdat ze daar geen overlast veroorzaken. Dit is echter geen sociale plek, er valt niks te beleven, dus gaan ze zich vervelen. Vervolgens steken ze het afdakje in de fik en dat vinden we dan raar.” Jongeren die willen hangen moeten volgens hem evengoed een plek krijgen op de grote speelplek, bijvoorbeeld naast de skatebaan. De jongeren die hier naartoe komen, komen daar echt met het doel om de voorzieningen te gebruiken en dat wat gebruikt wordt, wordt behouden. Dit is natuurlijk geen garantie dat er nooit wat gebeurt. „Er is altijd een groep waarvoor je helaas niets kunt doen, daarvoor is alleen maar handhaving nodig.”

Hoe viezer de kleren, hoe beter gespeeld

Of het nu gaat om het ontwerpen van een schoolplein, een instellingsterrein of een speelplek in de stad, Stichting Speelruimte gaat altijd uit van de belevingswereld van de belangrijkste gebruikers: jeugdigen en jongeren. De stichting gaat niet uit van dure standaardvoorzieningen maar bedenkt zelf per locatie unieke oplossingen. Van knotwilgenbos tot graffitipaal.

Tekst Kyra Kuitert / Beeld Jaap Bros, Gerdien de Nooy en Ferry Noordam

Doorgaans tekent Bros zijn ontwerpen op locatie met de hand. Deze tekening maakte hij, als experiment, met de computer.

De Bolster in Amersfoort

Omdat De Bolster in Amersfoort uit zijn jasje groeide, kreeg de basisschool er twee nieuwe lokalen voor de bovenbouw bij. Ze werden half onder het bestaande schoolplein gebouwd, met een soort tankgracht eromheen voor de benodigde lichtinval. Bros, die twee keer eerder voor deze school had ontworpen, werd ook nu ingeschakeld. Zowel leraren als leerlingen waren meteen enthousiast over zijn ontwerp.

Het programma van eisen luidde: een plein om te klimmen, klauteren, balspellen te doen en zitten, bij voorkeur op banken met mozaïek. De bestaande bomen moesten blijven en de bankjes en het duikelrek konden prima hergebruikt worden. De ontwerper kwam met het plan om over de hele gracht een klimnet te spannen en aan de rand een hellingbaan voor eventuele rolstoelgebruikers. Nu zijn er

drie manieren om de ingang van de school, die op het dak van de nieuwe lokalen is gesitueerd, te bereiken: een trap, een hellingbaan of, veel spannender, via het klimnet. Tegelijkertijd is het dak ook te gebruiken als podium. Omdat hier niets gebouwd mocht worden zijn de lichtkokers voorzien van tafeltjes. Ook is er een kleine zandbak. Tegen de bestaande plantenbak die tegen de school is aangebouwd,

is een mozaïek gemaakt; dat is minder kwetsbaar dan op zitbanken. Aan de andere kant van het plein is ruimte voor een tafeltennistafel en een volleybalveld. Verwijder je het net, dan is het veld te gebruiken voor het pannaspel of voetbal. Omdat de doelen bewust klein zijn, komen kinderen minder in de verleiding om hoge ballen te schieten, met alle bijbehorende risico's van gebroken ruiten.

Denken vanuit de gebruiker. Het is een essentieel uitgangspunt voor Stichting Speelruimte (zie kader op pagina 36). Dus is de schaal niet te groot, omdat dan de broodnodige geborgenheid mist. Ook moet een plek prettig en vooral gezellig zijn. Gezelligheid brengen de mannen van Speelruimte bijvoorbeeld door duikelrekken en schommels niet op een rij te plaatsen maar in een zeshoek, waardoor kinderen elkaar kunnen ontmoeten en stimuleren. Steeds wordt getracht het goede te behouden en te versterken (kostenbesparing). De indeling is altijd zodanig dat zij rust, overzicht en positief spelgedrag stimuleert.

Jaap Bros, directeur van Speelruimte, probeert ook oplossingen te bedenken die logisch zijn aan het menselijk gedrag: „Als jongeren bij een school graffiti willen spuiten, kan je dat steeds verbieden maar je kunt ze ook een plek geven waar het wél mag. En maak er meteen iets leuks van, zoals een competitie of elke drie maanden een andere kunstenaar.”

Bros heeft wel meer praktische oplossingen voor veelvoorkomende problemen. Hij gelooft niet zo in hufterproof speeltoestellen, „Als ze willen krijgen ze het toch wel stuk.” Hij richt liever aan de rand van een speelplein een plek in die interessant is voor hangjongeren dan dat ze worden weggejaagd. En als ouders klagen dat hun kinderen vies thuisko-

men van het buitenspelen, vertelt hij de schooldirectie dat ze maar in de schoolgids moet zetten dat de kinderen in kleren naar school komen die tegen een stootje kunnen. Verrassend vaak worden deze, eigenlijk voor de hand liggende, adviezen opgevolgd.

Getekend advies op maat

Stichting Lans, de voorganger van Speelruimte, maakte enkele keren per jaar een ontwerp voor een schoolplein. Door de vele tijdrovende overleggen kwam zo'n ontwerp al snel op f2.000 à f2.500. Voor veel scholen, waar het schoolplein (ook nu nog) een sluitpost op de begroting is, was dit bedrag te hoog. Bros lanceerde daarom in het beginjaar van Speelruimte het idee om in één dag op locatie een getekend advies op maat te maken voor de vaste prijs van f500 (€500). Middels folders en beursbezoek werd dit idee bekendgemaakt. Met succes, al snel werden zo'n veertig van dit soort sessies per jaar op scholen door het hele land gehouden.

Bros schat dat hij ondertussen meer dan vierhonderd van deze getekende adviezen heeft gegeven, voornamelijk op basisscholen. De structuur van zo'n dag staat min of meer vast: „De opdrachtgever, directie of docententeam, moet van tevoren nadenken over de huidige situatie en de wensen, bij voorkeur met input van de kinderen. Ook moet een plattegrond aanwezig zijn. Ik arriveer rond acht uur 's ochtends bij de school en observeer het gebruik van de buitenruimte. Waar zitten de kinderen, de ouders en de leraren? Zijn er prettige danwel onprettige hoekjes? Enzovoort. In de pauze rond tien uur volgt een tweede observatieronde.” De rest van de ochtend maakt Bros de plattegrond kloppend, voert hij gesprekken en tekent hij.

Tijdens dit proces kijken zowel leerlingen als leraren over zijn schouder mee. Ze leveren commentaar waarop hij de plannen al dan niet bijstelt. Rond twee

Jaap Bros denkt functioneel en kiest afhankelijk van de situatie voor formele of informele elementen.

uur 's middags ligt er een ontwerp. Vervolgens is hij nog een uur bezig om het bijbehorende verhaal uit te schrijven en een globale begroting te maken. Soms voegt hij beplantings- en uitvoeringsadviezen of detailtekeningen toe. Aansluitend is de overdracht en vertelt de ontwerper het bijbehorende verhaal. De ene keer doet hij dat slechts aan de directeur, de andere keer is de hele school erbij uitgenodigd. In principe is de taak van de ontwerper hiermee volbracht.

Na 'de dag van Bros' kan een ander bedrijf met de uitvoering beginnen. Bros: „Staan er in het ontwerp gevaarlijke speeltoestellen dan raden wij uiteraard aan gecertificeerde elementen aan te schaffen. Wij zijn geheel objectief wat betreft keuze van de leverancier voor toestellen of ondergronden, wij geven slechts suggesties met bijbehorende prijzen. Maar de ontwerpen zijn zo flexibel dat er ruime keuzevrijheid is.

We stimuleren altijd dat ouders en leerkrachten bij de aanleg van het speelplein meehelpten. Zij blijken vaak verborgen kwaliteiten te bezitten, het betreft ze meer bij de school en het scheelt bovendien aanzienlijk in de kosten.”

Functioneel ontwerper

Bros noemt zichzelf geen estheticus maar vooral een functioneel ontwerper. Innovatieve oplossingen schuwt hij niet ▶

Rondhangende jeugd heeft niet altijd een container nodig. 'Hangen' kan ook op schommels, dan bewegen de jongeren tenminste nog.

en, afhankelijk van de omgeving, kiest hij voor formele of informele elementen, zoals boomstammen om op te zitten of een touwbrug.

Uiteraard is Bros bekend met het Attractiebesluit maar dat denkt volgens hem vooral vanuit toestellen. Zelf past hij wel degelijk een risicoanalyse toe op zijn plannen maar het is lastig, zo niet onmogelijk, om het besluit op natuurlijke speelelementen toe te passen. „Er wordt bijvoorbeeld nergens gerept over verdrinkings- of verbrandingsgevaar.” De ontwerper is dan ook blij dat een trend is ingezet van meer acceptatie en het aanvaarden dat risicoloos spelen niet

bestaat. Naar het idee van zijn stichting is goed beheer sowieso belangrijker dan dat je in je ontwerp elk risico op voorhand probeert te vermijden.

Verschiedende hangplekjes

Met kleine aanpassingen werd de dag-sessie uitgebreid naar onder andere kinderdagcentra en middelbare scholen. Bij de laatste groep praat Bros volop met het leerlingenparlement. Bijna alle scholen beantwoorden de vraag wat de leerlingen vooral op het schoolplein doen, niet verrassend, met: hangen. De ontwerper denkt met de leerlingen mee

en ontwerpt bijvoorbeeld niet één grote maar verschillende kleinere hangplekjes zodat de jongeren in groepjes bij elkaar kunnen zitten.

In de praktijk gebruiken vooral jongens grasvelden en plekken voor balspellen, terwijl de meisjes juist een stabiliserende werking op een groep hebben. Dus ontwerpt hij gezellige zitplekjes of een golvend grasveld waar de meisjes al kletsend naar de jongens kunnen kijken. Het is overigens niet zo, meent hij, dat de dames niet bewegingsgericht zijn: „Als je ze in plaats van op banken op een groep schommels laat hangen zijn ze continu in beweging!” ●

Stichting Speelruimte

Stichting Speelruimte is in 1991 voortgekomen uit Stichting Lans. Toen Lans werd opgeheven maakten Dirk Vermeulen en Jaap Bros een doorstart. Zij kozen voor een structuur met een stichting en een maatschap. De stichting houdt zich vooral bezig met kennisoverdracht, zoals het maken van brochures en cd's en het uitgeven van een nieuwsbrief. Ze treedt ook op als initiatiefnemer voor een aantal activiteiten

waarvan de uitvoering aan de maatschap wordt opgedragen. De maatschap, bestaande uit stedenbouwkundige Dirk Vermeulen, groenontwerper Jaap Bros en freelance medewerkers, adviseert over, doet onderzoek naar en ontwerpt buitenruimte voor jeugd en jongeren van nul tot achttien jaar ofwel 'Van wieg tot JOP'. Ontwerper Jaap Bros is autodidact. Hij volgde ooit een

opleiding tot jeugdleider, was tekenleraar en werkte zich binnen de gemeente Lelystad op van schoffelaar tot ontwerper. Binnen Speelruimte komen zijn ervaringen en kwaliteiten bij elkaar, waarbij het belang van het kind altijd de drive achter zijn werk is. „Wij zijn er best trots op”, vertelt Jaap Bros, „dat we de eerste JOP's, jongeren ontmoetingsplekken, van Nederland hebben

ontworpen. We hebben zelfs het woord bedacht. In 1996 hebben we een ontmoetingsdag over dit onderwerp georganiseerd met circa tweehonderd deelnemers. Hier hebben we het thema JOP op de kaart gezet en daarna gingen diverse leveranciers dergelijke plekken zelf ontwikkelen. Wij hebben daarbij soms een adviserende rol gespeeld. Het belangrijkste advies was echter: praat met de gebruikers!”

Elke wijk zijn eigen formele speelplaats

Een goede speelplek, is dat een bonte verzameling van speeltoestellen of een plek waar de zintuigen worden geprikkeld? Of een beetje van beide? Hebben kinderen wel behoefte aan een speelplek? Zijn ze überhaupt nog te verleiden tot buitenspelen? Hoe moeilijk of makkelijk is het om een goede speelplek te realiseren? En welke rol spelen gemeenten bij de uitvoering? Willem van Veenendaal, directeur van speeltoestellenleverancier Kompan in Zaltbommel reageert op acht stellingen.

Tekst Suzan Croijmans / Beeld Rens Kromhout

Willem van Veenendaal op speelplek 't Landje aan de Schiedamsesingel in Rotterdam.

1 Een goede speelplek is zo gerealiseerd

Ja en nee. Kinderen kunnen overal spelen en maken vaak direct gebruik van datgene wat voor handen is (zand, water, afval, een muurtje). Bij een formele speelplek ligt dat anders, immers gestandaardiseerde buurten en wijken vragen een professionele aanpak. Of een speelplek als waardevol wordt ervaren, hangt af van ligging, bereikbaarheid, inrichting, meubilering maar vooral of hij uitdagend en geliefd is bij de gebruikers. Het is essentieel om kinderen, ouders, buurtregisseurs, onderwijs- en kinderopvangorganisaties bij ontwerp en realisatie te betrekken. Kortom, weet waar de behoefte ligt, let vooral op de totale (speel)waarde en onderschat het proces niet.

2 Gemeenten willen niet investeren in speelplekken voor kinderen

Gemeenten doen veel maar lang niet genoeg. Bij de ruimtelijke (her)inrichting wordt onvoldoende rekening gehouden met kinderen en jongeren en vaak ook nog in een te laat stadium. Het gaat dan niet alleen om voldoende speelruimte, maar ook om de infrastructurele aspecten (verkeer) en het leef- en speeldrag van kinderen. Er is voortdurend strijd tussen parkeer- en speelruimte ▶

en de overzichtelijkheid van de ruimtes.

Vandalisme kan alleen door integrale aanpak bestreden worden. Welzijn-, ontwerp- en beheerafdelingen moeten hierbij gezamenlijk optreden. Wanneer je buurtbewoners bij de inrichting van een speelplek betreft, wordt het hún speelplek. Daarmee neemt als vanzelfsprekend de verantwoordelijkheid toe en de kans op vandalisme af. De grote steden kennen hier voldoende goede voorbeelden van.

3 Niet alle wijken en steden hebben behoefte aan formele speelplekken

Formele speelplekken zijn voor alle wijken en buurten van groot belang, al was het maar omdat het zulke goede ontmoetingsplekken zijn. Voor de allerjongsten is het niet uitsluitend hun speelplek maar ook een plek waar ouders elkaar leren kennen, wat de sociale cohesie

in een buurt vergroot. Voor de 'oudere' kinderen is het een plek waar ze min of meer vanzelfsprekend naartoe gaan, immers er zijn daar altijd wel andere kinderen. Het symboliseert tegelijkertijd dat er rekening wordt gehouden met kinderen, dat ze inderdaad een 'eigen plek' krijgen in de openbare ruimte. Een kind dient zich te identificeren met zijn omgeving. Het vermogen om anderen, ook kinderen met een geestelijke of lichamelijke achterstand, te leren 'kennen' is cruciaal bij het leren van sociaal gedrag.

4 Een speelplek met toestellen is alleen in het begin leuk. Als het nieuwe eraf is, raakt de plek snel in verval

Een uitdagende, spannende speelplek biedt gevarieerde mogelijkheden. Een speelplek dient het spel te zijn tussen het kind en de elementen, als ware het een symbiose. Voeg daar spannende

objecten aan toe en de mogelijkheden zijn onbegrensd. Immers, bewegingspel prikkelt de fantasie en daagt uit tot competitie. Vergeet niet dat de ervaringswereld van kinderen groeit en dat zij in staat zijn de omgeving daarbij anders te gebruiken. Als het kind zich op een speel- of ontmoetingsplek thuis en welkom voelt, raakt het nieuwe er niet zo snel af.

5 Kinderen weten als geen ander wat spelen leuk maakt. Zij moeten een stem hebben in de inrichting van een speelplek

Speelruimtes in een wijk of buurt zijn vaak 'vergeten' ruimtes. Variëteit aan en veilige routes naar speelplekken zijn van groot belang. Het conflict tussen verschillende generaties verdrijft jongeren, want 'men' wil geen speel- of ontmoetingsplek in de directe woonomgeving.

De plaats voor kinderen in het stedelijk beleid is complex. Als er al aandacht is voor de positie van het kind, zijn er tal van (semi)overheidsinstellingen en afdelingen bij betrokken zoals ruimtelijke ordening, jeugdbeleid, sport & recreatie, wijkbeheer, openbare werken, verkeer. Met betrekking tot het opstellen van speelruimtebeleidsplannen hanteert de overheid nog te vaak de regel: grootbrengen door kleinhouden.

6 Natuur op speelterreinen is een must. De beplanting op zich doet er niet toe. Bomen, struiken, gras, als het maar deel uitmaakt van het speelterrein

Groen is belangrijk en de beplanting doet er zeker toe. Geef kleur en geur, laat hoog en laag zien en niet in de laatste plaats de seizoenen. Onlangs was een van onze ontwerpers bezig een aantal struiken

in het ontwerp mee te nemen die in elk jaargetijde iets bijzonders lieten zien. Klassiek is natuurlijk het voorbeeld van een stadskind dat meeding met een schoolreisje naar het Zwarte Woud. Tijdens een ochtendwandeling door een dennenbos riep hij: „Het ruikt hier naar shampoo.”

Het 'zijn' in de natuur roept emoties op. Kinderen moeten deze ervaringen nog verzamelen. Vraag is of dit gefaciliteerd moet worden door een natuurlijke speelplek in een stedelijke omgeving. Is dit authentiek genoeg of juist nep? Laten we de natuurlijke speelplek niet te veel romantisieren. De wereld waarin onze kinderen opgroeien, is niet de wereld waarin hun ouders zijn opgegroeid. Boeiend is te zoeken naar de lokale invulling en de juiste balans te vinden tussen omgeving, duurzaamheid, speelaanleiding en de belevingswereld van het kind.

7 Betrek groenontwerpers standaard bij de inrichting van een wijk

Groenontwerpers moeten in elk geval meer betrokken worden bij de (her)inrichting van een wijk. Parken blijven generaties lang dezelfde emotie oproepen. Wanneer een grootvader met zijn kleinkind door een park loopt, kan hij vertellen dat hij daar en daar gespeeld heeft. „Ja, onder die boom, moet je kijken, daar speelden wij verstoppertje; alleen toen was die boom nog niet zo groot...”.

Parken, openbaar groen, zijn landmarks die je zintuiglijk prikkelen, emoties oproepen. Wel eens een grote plataan gezien op een plein in Italië of Frankrijk? Hoeveel schaduw die gaf? Waarachter je je kon verstoppen? Hoe die als ontmoetingsplek fungeerde? Iemand zijn eerste spannende afspraakje had?

Belangrijk is wel dat groenontwerpers bij hun leest blijven en zich niet op hellende vlakken gaan begeven. Spelen is een expertise op zich.

8 Spelen kost geld

Wie naar iemands bewegingspatroon kijkt, kijkt in feite naar zijn cognitie, met andere woorden: bewegen baat het brein. Er is een duidelijke samenhang tussen hogere cognitieve functies, zoals praten, en de aansturing van bewegingen.

Nu kinderen al zo vroeg geconfronteerd worden met de virtualisering van de werkelijkheid (film, computeranimaties, reclame) is het van enorm belang ze te stimuleren tot 'verbeeldend-bewegingsspel'. De mooiste plekken voor verbeeldend spel zijn uitdagende plekken: prikkelende objecten afgewisseld met groen, zand en water!

En wat ons zo treft, is de uitkomst van recent onderzoek: 'naarmate er meer verbeeldend wordt gespeeld, is er minder sprake van gedragsproblematiek'. Spelen kost dus geen geld maar is een verantwoorde investering in een leefbare, tolerante en gezondere wereld. ●

Een speelplek met uitdagende objecten en vriendjes om mee te spelen, vervelt niet snel.

Iedereen het veld op

Op straat voetballen is tegenwoordig onmogelijk. De Leidse voetbalvereniging Roodenburg besloot een van haar velden open te stellen voor gebruik door omwonende jeugd. Een jeu de boules baan trekt ouderen en in het clubgebouw vinden ook wijkactiviteiten plaats. Zo is Roodenburg een ontmoetingsplek voor zowel leden als wijkbewoners.

Tekst Jacqueline van Wetten / Beeld Henk Bouwman

De Leidse voetbalvereniging heeft een traditie hoog te houden als typische wijkgebonden club. Tien jaar geleden kwam er echter de klad in. Door de aanwas van allochtone leden herkenden de oude leden zich niet meer in de club, vertelt bestuurslid Huib Buitenbos. „De vereniging werd te 'zwart'. Er ontstond een 'witte' vlucht. Twee jaar geleden was de club op sterven na dood.” Tijd voor een reddingsactie. Samen met een aantal partners, waaronder de gemeente Leiden en andere (wijk)organisaties, stelde het bestuur van Roodenburg een plan op.

Goed voelen

Voetbalvereniging Roodenburg wil een rol spelen bij de integratie van bevolkingsgroepen in de wijk. „We willen een plek zijn waar iedereen uit de wijk zich thuis kan voelen. Of je nu geel, zwart, bruin of pimpelpears bent, je moet je hier goed voelen. De gemeente deelt die visie”, legt Buitenbos uit.

Om de betrokkenheid bij de wijk te verbeteren, werd besloten een van de velden die Roodenburg huurt van het gemeentelijk sportbedrijf Leiden, open te stellen voor gebruik door omwonenden. Op straat voetballen is tegenwoordig onmogelijk. Nu kunnen op de tijden dat de club het veld niet gebruikt, omwonenden er terecht. „Na schooltijd en op de zon-

dagmiddagen is hier altijd jeugd”, wijst Buitenbos. „Ze komen niet alleen om te voetballen. Om de kinderen uit de wijk te halen, worden er ook andere activiteiten georganiseerd op het gebied van sport en spel.”

De activiteiten worden georganiseerd in samenspraak met organisaties als het Jeugd- en Jongerenwerk Midden-Holland, dat twee ruimtes huurt in het clubgebouw van Roodenburg. Ook is er overleg met bijvoorbeeld de woningbouwvereniging. „Die hebben er natuurlijk ook baat bij dat kinderen niet in portieken hangen”, verklaart Buitenbos.

Extra kosten

Behalve baromzet leveren dergelijke activiteiten financieel niet zoveel op, al kan het de aanwas van nieuwe leden stimuleren, beaamt Buitenbos. Wel is de slijtage aan het opengestelde veld toegenomen door het veelvuldig gebruik. Die extra kosten worden gedragen door de gemeente. Buitenbos: „De gemeente komt ons daarin tegemoet en is zeer bereidwillig om problemen op te lossen.”

Zo was er de afgelopen tijd veel vandalisme in de omgeving en op het complex. „Kijk, dat bedoel ik. Daar heeft iemand zijn voet in gezet”, zegt Buitenbos, wijzend op een gebroken ruitje in de deur van het clubgebouw. „Er is

niet altijd toezicht. In overleg met de gemeente en op hun kosten hebben we nu camera's geplaatst. Recreatief medegebruik vergroot de kans op vandalisme. Het is logisch dat deze kosten niet altijd voor rekening van de club komen. De gemeente vindt het ook belangrijk dat de jeugd bij ons terecht kan.”

De samenwerking met de politie is sterk verbeterd. Mogelijk wordt een toezichthouder aangesteld die een directe lijn heeft met de wijkagenten. Samen met hen en het jongerenwerk wordt gekeken hoe alles nog veiliger kan. Zo heeft de club bij de renovatie van de kleedkamers hufterproof deurknoppen aangebracht. Het schrikt inbrekers af en ze gaan niet snel stuk.

Sociale controle is er ook van de ouderen die vanuit het aanpalende zorgcentrum uitkijken over de naast het hoofdveld gelegen jeu de boules baan en het hele sportcomplex. Buitenbos: „Die bomen voor het centrum willen we in de toekomst weghalen zodat het zicht nog beter is. Ze geven zelf aan dat ze de boel graag in de gaten houden. En als ze dan iets zien gebeuren wat niet in orde is, kunnen ze meteen de politie bellen.”

Overleg

Alle partijen die te maken hebben met het reilen en zeilen van de Tuin van

De velden van de voetbalclub zijn opengesteld voor wijkbewoners. Daardoor is er na schooltijd en op zondag altijd jeugd te vinden.

Tuin van Noord

De Tuin van Noord is een groot groengebied in Leiden met verschillende functies waaronder het Noorderpark, volkstuinten en een sportcomplex. Het gebied grenst aan Leiden-Noord, een dichtbebouwd stadsdeel met veel flats en vooroorlogse woningen, en relatief weinig ruimte en groen. De gemeente stelde voor dit gebied een wijkontwikkelingsplan (wop) op om de woonomgeving te verbeteren. De opknappbeurt voor de Tuin van Noord is hiervan een onderdeel. Tijdens de vorige herinrichting werd het Noorderpark toegankelijker en kreeg het een waterspeelplaats, een speelweide en speeltoestellen voor de jeugd. De in het

Noord (gebied waar de voetbalclub ligt, red.) komen jaarlijks een aantal keer bijeen. Dan wordt, aan de hand van kwaliteitsbeelden, met de leden van de beheergroep, de mensen van groenbeheer en het gemeentelijk sportbedrijf besproken hoe het complex eruitziet.

Ook is er overleg over de veiligheid in het gebied, wordt een activiteitenkalender opgesteld en is er contact met de architect van de vernieuwde Tuin van Noord over de plannen voor de toekomst, want Leiden-Noord gaat de komende jaren rigoureuus op de schop. „Dat overleg werkt goed”, vertelt Anja van Denzen, voorzitter van het overleg en als buurtopbouwwerker werkzaam bij Libertas Leiden, de Leidse welzijnsorganisatie. Natuurlijk heb je soms met verschillende belangen te maken, maar we proberen daar een middenweg in te vinden.”

Roodenburg is snel vooruitgegaan en hoopt over een paar jaar weer een florerende vereniging te zijn. Het nieuwe bestuur zette zijn schouders eronder en stelde orde op zaken, zowel financieel als organisatorisch. En de sportieve successen die de club in korte tijd behaalden, hadden een aanzuigende werking op nieuwe leden. „We wilden Roodenburg terug op de kaart. En dat gaat sneller dan de afbraak”, zegt Buitenbos zelf verbaasd. ●

park gelegen schooltuinen bieden omliggende scholen de mogelijkheid om te tuinieren. Het park en het volkstuintencomplex zijn met elkaar verbonden door bruggetjes en er is een wandelroute uitgezet. Op dit moment is, in verband met het wijkontwikkelingsplan, weer een herinrichting gaande. In de toekomst komen er in de Tuin van Noord nog een moskee en een tweede vestiging van het Stedelijk Gymnasium. Het sportcomplex bestaat uit voetbalvelden van Roodenburg en korfbalvelden van Pernix. Tevens is er een jeu de boules baan. Het kunstgrasveld van de voetbalclub is opengesteld

voor recreatief gebruik door wijkbewoners. De kantine van Roodenburg wordt niet alleen gebruikt door leden maar ook door omwonenden voor biljart- en kaartmiddagen. Sleuteldrop (onderdeel van Libertas Leiden), een buitenspeel- en opvoedproject waar kinderen buitenspeelgoed kunnen lenen, huurt in het clubgebouw een ruimte voor de opslag van materiaal en organiseert van mei tot oktober activiteiten op het plein en het kunstgrasveld. Aan het clubgebouw van korfbalvereniging Pernix zit ook het gebouw van de Schooltuinen, onderdeel van de gemeentelijke afdeling Natuur- en Milieueducatie.

Interessante organisaties, publicaties en websites

Organisaties

- **Alphen aan den Rijn, Gemeente – Peter Westgeest**
T (0900) 481 11 11
E pwestgeest@alphenaandenrijn.nl
I www.alphenaandenrijn.nl
- **Brink, Sport- en Speelstraat De, Ottersum – Sjaak Smits**
T (0485) 51 29 45
E nettaensjaak@home.nl
- **buroBlad, Natuurlijk Buitenspelen, Tilburg – Peter Doornenbal**
T (013) 455 95 00
E info@buro-blad.nl
I www.buro-blad.nl
- **Carve, Amsterdam – Elger Blitz**
T (020) 427 57 11
E info@carve.nl
I www.carve.nl
- **Jantje Beton, Utrecht**
T (030) 244 70 00
E info@jantjebeton.nl
I www.jantjebeton.nl
- **Kenniscentrum Overgewicht, VU Medisch Centrum, EMGO-Instituut in Amsterdam**
T (020) 444 17 12
E kco.emgo@vumc.nl
I www.overgewicht.org
- **Keurmerkinstuut, Zoetermeer**
T (079) 363 70 00
E post@keurmerk.nl
I www.keurmerk.nl
- **Kompan, Zaltbommel – Willem van Veenendaal**
T (0418) 68 14 68
E kompan.nl@kompan.com
I www.kompan.com
- **Leidschendam/Voorburg, gemeente – wethouder Eppe Beimers**
T (070) 300 90 62
E ep.beimers@leidschendamvoorburg.nl
I www.leidschendam-voorburg.nl
- **Lelystad, gemeente – Jack van Asselt**
T (0320) 27 89 11
E j.van.asselt@lelystad.nl
I www.lelystad.nl
- **Libertas, Leiden**
T (071) 581 71 11
E info@libertasleiden.nl
I www.libertasleiden.nl
- **Noord, Sportpark, Leiden**
T (071) 521 69 00
E weerlee@vizzavi.nl

- **NUSO, Speelruimte Nederland, Utrecht**
T (030) 254 48 80
E info@nuso.nl
I www.nuso.nl
- **OBB Ingenieursbureau, Deventer – Johan Oost**
T (0570) 61 60 05
E info@obb-ingenieurs.nl
I www.obb-ingenieurs.nl
- **Plant Publicity Holland, Boskoop**
T (0172) 21 75 50
E mvdhorst@pph.nl
I www.pph.nl

- **Speelruimte, Adviseur voor een speelse woonomgeving, Stichting, Amersfoort**
T (033) 465 32 70
E speelruimte@xs4all.nl
I www.speelruimte.nl
- **Speel op safe, Ovezande**
T (0113) 65 65 22
E mail@speelopsafe.nl
I www.speelopsafe.nl
- **Spelen en speelgoed, Adviesbureau, Leusden – Marianne de Valck**
T (033) 494 68 24
E m.valck@speelgoedadvies.nl
I www.speelgoedadvies.nl

- **Stadsruimte, Amsterdam – Guido Hermans**
T (020) 421 36 26
E info@stadsruimte.nl
I www.stadsruimte.nl
- **VNG, Vereniging Nederlandse Gemeenten, Den Haag – Frea Broekman**
T (070) 373 83 93
E informatiecentrum@vng.nl
I www.vng.nl
- **Voedsel en Waren Autoriteit, Zwijndrecht – Liane Lammers**
T (078) 611 21 00
E liane.lammers@vwa.nl
I www.vwa.nl

Publicaties

- **Het laatste kind in het bos**
Richard Louv –
Uitgeverij Jan van Arkel, Utrecht
T (030) 273 18 40
E i-books@antenna.nl
I www.antenna.nl/i-books
ISBN 978 90 6224 468 3
€19,95

Informatieve websites

- **www.hetlaatstekindinhetbos.nl**
meer over het boek van Richard Louv en natuurlijk spelen
- **wetten.overheid.nl**
voor het Warenwetbesluit Attractie- en speeltoestellen

Meer informatie via:
www.tuinlandschap.nl

